

Öppen utfrågning om finansiell
stabilitet den 5 februari 2019
Tio år efter finanskrisen – är
regelverken effektiva?

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-88607-62-1
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2019

Förord

Finansutskottet bjöd den 5 februari 2019 in till en öppen utfrågning i riksdagen om finansiell stabilitet med Erik Thedéen, generaldirektör på Finansinspektionen, Hans Lindblad, riksgäldsdirektör, Stefan Ingves, riksbankschef, Per Bolund, finansmarknadsminister och Johanna Lybeck Lilja, tidigare statssekreterare i Finansdepartementet, i dag strategisk rådgivare på Nordea. I det följande redovisas en utskrift av de stenografiska uppteckningarna som gjordes vid utfrågningen och de bilder som visades av föredragshållarna under deras presentationer.

Program

9.00

Finansutskottets ordförande Elisabeth Svantesson hälsar välkommen.

9.05–9.20

Det aktuella läget för den finansiella stabiliteten.

Inledande presentationer av

- Erik Thedéen, generaldirektör Finansinspektionen
- Hans Lindblad, riksgäldsdirektör
- Stefan Ingves, riksbankschef

9.20–9.30

Kommentarer från finansmarknadsminister Per Bolund.

9.30–10.10

Tio år efter finanskrisen – är regelverken effektiva?

Inledande presentationer av

- Stefan Ingves, riksbankschef
- Hans Lindblad, riksgäldsdirektör
- Erik Thedéen, generaldirektör Finansinspektionen
- Johanna Lybeck Lilja, tidigare statssekreterare i Finansdepartementet, i dag strategisk rådgivare Nordea

10.10-10.20

Kommentarer från finansmarknadsminister Per Bolund.

10.20–11.45 ca

Frågor från och diskussion med finansutskottets ledamöter.

11.45 ca

Finansutskottets vice ordförande Fredrik Olovsson avslutar utfrågningen.

Stenografisk utskrift från den öppna utfrågningen

Ordföranden Elisabeth Svantesson (M): Jag hälsar välkommen till finansutskottets öppna utfrågning om finansiell stabilitet: Tio år efter finanskrisen – är regelverken effektiva?

Vi har fem gäster. Fyra av dessa gäster ingår i Finansiella stabilitetsrådet, som träffas ett par gånger per år. De ska få göra föredragningar och berätta för oss om hur de ser på den finansiella stabiliteten. De ska också svara på frågan om regelverken är effektiva eller inte. Jag hälsar finansmarknadsminister Per Bolund, riksbankschef Stefan Ingves, riksgäldsdirektör Hans Lindblad och Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen välkomna. Jag välkomnar också Johanna Lybeck Lilja, strategisk rådgivare på Nordea, som ska kommentera lite senare i programmet. Varmt välkomna allesammans!

Vi börjar med inledande presentationer av Erik Thedéen, Hans Lindblad och Stefan Ingves. Därefter lämnar vi ordet till finansmarknadsministern.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Ordförande! Jag löptränar en del, och ibland frågar man sig varför. Någon kanske säger välbefinnande, men det är också för att vara beredd om det krisar. Det gjorde det i morse. Tunnelbanan stod i stort sett still, så jag sprang Drottninggatan ned och är ändå rätt okej. Jag återkommer till detta med motståndskraft och att det gäller att vara förberedd.

Nåväl, jag ska tala om det aktuella läget för den finansiella stabiliteten. Det blir i mångt och mycket baserat på vår stabilitetsrapport.

Jag ska börja med att tala lite om kredittillväxten. Kredittillväxten fortsätter att vara mycket stark i svensk ekonomi, men bilden visar att den lite håller på att byta skepnad. De gula staplarna visar kredittillväxten i hushållssektorn, och de blå och röda är i den sammantagna företagssektorn. Som ni ser börjar kredittillväxten i hushållssektorn dämpas. Vi har en årlig tillväxt i bolån på sisådär 5,6 procent. Även kredittillväxten för blancokrediter och den typen av krediter dämpas något men ligger på en högre takt. Men det går som sagt mycket starkt i företagssektorn. Tittar vi på skulder i relation till bnp i företagssektorn ser vi att de börjar nå nivåer som vi inte tidigare sett. Skälet är förstås detsamma som i hushållssektorn, nämligen det låga ränteläget och den goda konjunkturen.

Jag tänkte säga något om bostadspriser och omsättning på bostadsmarknaden eftersom det är stort fokus på det och också ofta kopplat till våra åtgärder. Bilden visar bostadspriser i riket: total, villor och bostadsrätter. Förra året, 2018, steg priserna totalt sett med 2 procent. Det fanns lite variationer över landet; bostadsrätter i Stockholm gick ned ett par procent medan villor i Malmö gick upp 8 procent. Det är bra att ha med denna bild eftersom vi alltså inte har ett fortsatt fall på bostadsmarknaden, utan trenden är svagt stigande. För svensk samhällsekonomi är detta en bra utveckling. Det är mycket bättre

att ha denna utveckling än att ha skenande bostadspriser – även om de som har bostäder tenderar att tycka tvärtom.

Hur ser omsättningen ut? Här har funnits en diskussion om att våra åtgärder, fallande priser och annat skulle ha dämpat omsättningen på bostadsmarknaden, alltså andrahandsmarknaden för bostadsrätter och villor. Bilden visar hur det såg ut 2018 jämfört med ett snitt 2014–2017. Som ni ser var 2018 ett mycket bra år då det omsattes mer än genomsnittet. Jämför vi 2018 med 2017 är det exakt samma omsättning. Vi ser dock en viss effekt av det skärpta amorteringskravet i början av året. Omsättningen gick upp lite extra i februari 2018 och dämpades sedan i mars och april, och vi införde ju det skärpta amorteringskravet i mars. Här kan man alltså skönja en liten amorteringskravseffekt. Men den sammantagna bilden är att omsättningen på bostadsmarknaden är densamma eller något högre än den har varit de senaste åren.

Detta inbegriper inte nyproduktion, som har haft en svag utveckling. Enligt min uppfattning är det dock mer kopplat till att det är just nyproduktion snarare än att bostäderna är svåra att belåna.

Vi har haft en utveckling under senare tid där riskpremierna har stigit. Vi uttryckte i vår stabilitetsrapport en oro för låga riskpremier, alltså när det är liten skillnad mellan räntan på riskabla obligationer, i detta fall illustrerat med företagsobligationer, som i alla fall är mer riskabla än statspapper. Denna skillnad hade minskat kraftigt, vilket kunde vara ett tecken på det som på engelska brukar kallas för hunt for yield, alltså att man jagar en avkastning när avkastningen på säkra papper är extremt låg. Skillnaden har dock ökat under senare tid, och det är inte ett svenskt fenomen utan ett globalt fenomen.

Jag tycker att detta i kombination med utvecklingen på bostadsmarknaden, där det inte är självklart att priserna alltid går upp, och att det inte är självklart att riskpremier alltid är låga är en mycket god utveckling för finansiell stabilitet. Det innebär att hushåll, företagssektor och andra investerare kommer att tänka efter lite mer innan de går in i stora och tunga investeringar som innebär risk. Det är i grund och botten mycket bra för finansiell stabilitet.

Hur ser bankernas motståndskraft ut? Det är en svår fråga att besvara. Man kan lägga upp kapitalnivåer, riskvägda eller mot totala tillgångar, och då säger det något. Man kan också försöka mäta på andra sätt. Här har jag försökt illustrera hur svenska banker klarar sig i de stresstester som riggas av Europeiska bankmyndigheten, EBA. De scenarier som ligger bakom dessa har jag, Stefan Ingves och andra varit med och diskuterat i Europeiska systemrisknämnden.

Boprisfallet till höger på grafen visar att det svenska boprisfall som antas i dessa stresstester är mycket kraftigt, nästan 50 procent ned på bostadspriser och drygt 40 procent ned på kommersiella fastigheter. Man antar ett bnp-fall på 10 procent i nivåskift över tre år. Jag tycker att det är bra att det stressas hårt, och bilden visar i alla fall en indikation på att det finns en motståndskraft i banksystemet som vi menar är tillfredsställande.

Man ska dock ta dessa stresstester med en stor nypa salt. Det är ett av de dåliga sätt vi har att försöka illustrera vad som händer i verkligheten, det vill

säga det är oerhört svårt att göra detta, men det här är i alla fall ett av de verktyg vi har.

Låt mig summera. Vi har en något dämpat kredittillväxt hos hushållen, men fortfarande växer krediterna i hushållssektorn mycket snabbare än disponibel inkomst. Vi ser en ökad skuldsättning hos företagen, och då framför allt i marknadsfinansiering, det vill säga företagsobligationer och liknande instrument. Vi ser en stabiliserad bostadsmarknad och en oförändrad omsättning. Det är i grund och botten bra för svensk samhällsekonomi. Vi ser en välkommen normalisering av riskpremierna, vilket jag tror kommer att innebära en mer sund syn på risktagande i hushållssektorn och företagssektorn och på finansiella marknader generellt sett. Jag menar att vi har en tillfredsställande motståndskraft i banksektorn men att det alltid är viktigt att vara vaksam.

Hans Lindblad, Riksgälden: Den makroekonomiska utvecklingen i Sverige har börjat mattas av. Till en del beror det på internationella omständigheter, helt enkelt sämre utsikter i omvärlden, men även på svagare bostadsinvesteringar och en svagare utveckling av den privata konsumtionen här hemma.

Den finansiella stabiliteten i Sverige är god, men det finns risker som kan påverka både konjunktur och stabilitet. Även om vi ser en normalisering av riskpremierna, som Erik Thedéen sa, har de varit låga under lång tid. Investörarna har alltså inte krävt så mycket betalt för att ta på sig risk, och det är möjligt att iver till avkastning på avkastning har drivit upp riskerna för högt. I Sverige är den största risken hushållens snabbt stigande skulder. Men precis som Erik Thedéen sa måste man hålla ögonen på exempelvis växande skulder i fastighetsbolag. Den kommersiella fastighetssektorn är stor, konjunkturkänslig och med en stor andel lånefinansiering.

Andra risker ligger i att bankverksamhet handlar om förtroende; det är en förtroendebransch. Brister det, exempelvis på grund av penningtvätt, kan det få stora konsekvenser för den enskilda banken men också för tilltron till systemet som helhet, vilket kan bli allvarligt.

Jag vill också lyfta fram cyberhot. Den finansiella sektorn är extremt utsatt. Konsekvenserna av intrång och störningar kan bli fullständigt förödande. Här är jag orolig och menar att vi har bråttom att rusta oss bättre.

Till oron kommer att internationella banker både är olönsamma och har en förhållandevis stor mängd problemlån, och de har inga bra lösningar på hur de ska hantera detta. I Sverige finns sårbarheter och risker, men vi har byggt motståndskraft. Vi har tuffare krav och regler än omvärlden. Vissa hävdar att dessa regler är för tuffa och att vi har gått för långt i Sverige. Till dem vill jag säga två saker. För det första: Finansiella kriser är något av det absolut mest kostsamma som kan drabba ett samhälle, och då kan priset för åtgärder nästan inte vara för stort. För det andra: Dessa tuffare regler har sammantaget gjort banker i Sverige tryggare och säkrare, vilket har sänkt deras finansieringskostnader totalt. Detta har bidragit till att de är mer lönsamma än sina europeiska konkurrenter. Detta är alltså i grunden bra även för bankerna.

Bilden visar hur dåliga lån, nödlidande krediter, ser ut i olika länder, och vi ser att Sverige ligger bra till och att stora länder i Europa har betydande bekymmer.

Vi stabilitetsmyndigheter har under lång tid påpekat riskerna i hushållssektorn. Svenska hushåll måste klara en normalisering av ränteläget, och det kanske betyder minst en fördubbling av räntan. När jag håller föredrag brukar jag fråga publiken hur många som har upplevt en femårig boränta på över 4 ½–5 procent. Handuppräckning! Ni är några stycken, men det är ganska många som inte har gjort det. Jag har också fått höra synpunkten att regeringen aldrig kommer att tillåta en fördubblad ränta. Då blir jag mörkrädd. För mig och Per Bolund, som i en intervju berättat om hur 500 procent sved vid första bostadsköpet, är en ränta på 5 procent en låg ränta på bolån. Det är alltså viktigt att hushållen förstår att en normalisering av ränteläget kan betyda en fördubbling av räntekostnaden.

Till följd av att vi har höga skulder och att många lån har tagits till rörlig ränta är hushållen extremt känsliga för ränteförändringar. En sak som skulle kunna minska detta är att binda räntorna. Det är gynnsamt för hushållen att binda nu eftersom skillnaden mellan en kort rörlig ränta och en lång bunden ränta är näst intill obefintlig. Med en större andel bundna räntor skulle penningpolitiken inte bli lika högpotent, men det skulle öka den finansiella stabiliteten, vilket vore bra.

Vi har sedan länge behövt en samlad och mer samordnad diskussion om de olika åtgärder som behövs för att hantera de strukturella problem som driver skuldsättningen. Vi har listat en rad saker som har diskuterats eller bör diskuteras. Det är ränteläge, ränteavdrag, beskattning, regelverk, hyresmarknad och fördelningseffekter.

Som en sista bild tänkte jag ta ett exempel. Anta att vi behöver strama åt efterfrågan på lån och gör det med ett halverat ränteavdrag eller genom att höja räntan med 45 baspunkter. Det ger samma effekt för hushållen, ungefär 12 miljarder i inkomstindragning givet oförändrade vinstmarginaler hos bankerna.

Men effekterna på statens finanser är väldigt olika. I det första fallet med minskat ränteavdrag stärks de offentliga finanserna med 12 miljarder kronor som kan används till något annat. I det andra fallet försvagas de offentliga finanserna med 11 miljarder. För det första ökar hushållens räntekostnader, vilket ökar ränteavdragen med 6 miljarder. För det andra ökar räntekostnaderna för statsskulden med 5 miljarder. Staten går alltså back 11 miljarder.

Med en höjd ränta försvinner dessutom resurser ut ur landet som skulle kunna användas här i stället, och det beror på att banker till stor del ägs och finansieras av utlänningar.

Om detta skulle jag gärna höra mer diskussion.

Stefan Ingves, Riksbanken: Stort tack för att jag får komma hit och prata om finansiell stabilitet! Det blir kanske inte så dramatiskt annorlunda än tidigare talare, för vi talar ju om samma sak.

För närvarande är den stora frågan hushållens stora skuldsättning och de väldigt räntekänsliga hushållen. Sverige är i en annan situation i dag än för 20 år sedan. För 20 år sedan hade vi en hög statsskuld men förhållandevis låg skuldsättning bland hushåll och företag. I dag är det precis omvänt, vilket innebär att det är hushållens höga skuldsättning som är den största risken i svensk ekonomi.

I dag har vi låga räntor, och vi har haft låga räntor ett tag. Men man ska kanske inte anta att det kommer att vara så hur länge som helst. Låt mig ge ett enkelt räkneexempel på vad det handlar om. Om bolåneräntan skulle öka från 2 till 4 procent och ett hushåll önskar ha kvar exakt samma konsumtionsutrymme ska man låna mycket mindre än tidigare, vilket kräver att bostadspri-serna ungefär halveras. Jag säger inte att det kommer att gå på det sättet, för någon kommer givetvis att dra ned på sin konsumtion eller välja att bete sig lite annorlunda. Men det fångar ändå något av vad detta handlar om, och vi behöver därför tänka igenom hur vi ska hantera det läge vi har hamnat i.

Diskussionen om vad som behöver göras har vid det här laget pågått i många år, och det är slående att så här långt handlar nästan alla åtgärder vad gäller svensk bostadsmarknad endast om nyutlåning, aldrig om vare sig stocken av lån eller den utestående stocken av bostäder. Om vi fortsätter på detta sätt kommer det att ta oändligt lång tid innan vi anpassar oss och hanterar dessa frågeställningar.

Det är välkänt vid det här laget hur åtgärdslistan ser ut. Det finns en lång lista på olika förslag som har att göra med bostadsmarknadens sätt att fungera – eller snarare bostadsmarknadens sätt att inte fungera. Riksgälden visade listan, så jag tänker inte upprepa den.

I detta sammanhang och givet bristen på andra åtgärder när det gäller att hantera bostadsmarknadens dysfunktionalitet är amorteringskravet en korrekt åtgärd. Om inte ytterligare åtgärder vidtas vad gäller finanspolitiken och utbudet av bostäder kommer vi säkert under lång tid att leva i en värld där ytterligare makrotillsynsåtgärder nästan blir det enda sättet att lappa och laga för att hålla i systemet i sin helhet.

Varför tar jag upp denna fråga? Jo, för att det svenska banksystemet är sårbart, stort, koncentrerat och sammanlänkat. Därutöver har en av grundbultarna i bankverksamhet alltid varit fastigheter som säkerhet för lån på ett eller annat sätt. Tittar vi på pajdiagrammet ser vi att 81 procent av svenska bankers lån har fastigheter, antingen bostäder eller kommersiella fastigheter, som säkerhet på ett eller annat sätt. Samtidigt är svenska banker stora på den internationella kapitalmarknaden, för det är därifrån en betydande del av finansieringen kommer. Detta innebär att det är av yttersta vikt att förtroendet för den svenska bostadsmarknaden bevaras eftersom det är så här detta system hänger ihop. Därför är det givetvis väldigt viktigt att hålla ihop detta.

Viktigt när det gäller bankerna som sådana är att de har tillräckligt eget kapital. Svenska banker har i genomsnitt en låg bruttosoliditet om man jämför med många andra banker på annat håll i världen. Det är också viktigt att ban-

kerna sköter sin likviditet och har tillräckligt med likvida tillgångar, till exempel i svenska kronor. Tittar vi på vilka likvida tillgångar svenska banker har haft över tid kan vi dessvärre se exempel på banker vars svenska kronor skulle räcka i enbart några dagar, vilket inte är acceptabelt.

Riksbanken är också på väg att ändra valutareservens sammansättning så att vi håller fler valutor än vad vi har hållit tidigare och ser till att vi håller valutor där likviditetsriskerna visavi banksystemet är som störst.

Låt mig hoppa till ett helt annat ämne, cyberrisker. Det är en fråga som har seglat upp och fått allt större aktualitet eftersom det i dag är allt svårare att svara på frågan: Var är mina pengar? Det är också allt knepigare att hantera frågeställningar inom detta ämnesområde på ett sådant sätt att pengarna inte försvinner i en önskad riktning. Detta har att göra med att alla de datasystem vi talar om är sammanlänkade såväl inom landet som över landets gränser.

Vad man ska göra inom detta område är inte helt enkelt att svara på, för världen ändras. Den tekniska utvecklingen går snabbt, och på ett eller annat sätt höjs också ribban så att det som tedde sig rimligt i förrgår kanske inte alls räcker till i morgon.

Riksbanken arbetar på en rad olika sätt med denna typ av risker. Vi är i färd med att börja använda ECB:s ramverk Tiber, som är ett standardiserat sätt att testa cyberrisker på inom den finansiella sektorn.

Efter något eller några års arbete ger det oss, tillsammans med finanssektorn i sin helhet, en bättre möjlighet än tidigare att se vad man klarar av när det gäller att hantera denna typ av risker på olika håll inom den finansiella sektorn.

Ännu en aktuell fråga – men som inte är aktuell i den meningen att vi talar om nästa månad eller så – är att vi i dag, givet den tekniska utvecklingen, har ett betalningssystem i ganska stor förändring. Kontantanvändningen minskar och har minskat snabbt på senare år. Det skaver en del hos allmänheten när det gäller denna fråga, men det ska jag inte gå in på i dag.

Den tekniska utvecklingen ger helt nya förutsättningar för vad man kan göra i framtiden, och det innebär att om vi inte funderar igenom dessa frågor ganska noga i detta land är det möjligt att vi så småningom får en betalningsrörelse som bedrivs helt och hållet i privat regi och som kommer att vara koncentrerad till ett fåtal stora kommersiella aktörer.

Det ställer också frågan om hushållen ska få möjlighet att spara och betala i riskfria centralbankspengar eller inte på sin spets. Det är därför vi sysselsätter oss med dessa frågeställningar.

Vad vi behöver besvara någon gång under kommande år är frågan vad centralbankspengar är och vem som ska kunna hålla dem i en ny i allt väsentligt helt digital värld.

Låt mig sammanfatta. Vi har ett stort sammanlänkat finansiellt system som är sårbart. Den stora frågan i dagsläget är hushållens höga skuldsättning. Utöver det behöver vi fundera igenom den tekniska utvecklingen, både för att åstadkomma hög säkerhet i alla system i Sverige och för att vi har en ganska snabb förändring av betalningssystemet.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Fru ordförande! Till skillnad från Erik Thedéen är jag inte i första hand joggare utan cyklist, och på cykelbanan i dag var det både så och så med stabiliteten. Men jag håller med om att man för att komma fram helskinnad måste förbereda sig, träna och ha den tekniska utrustningen på plats.

Därför är jag tacksam för att finansutskottet ordnar denna typ av utfrågningar och diskussioner om finansiell stabilitet. Det är ett sätt för oss alla att ha denna fråga högt upp på dagordningen, kunna utbyta erfarenheter och kunskaper, ha blicken fäst i framtiden och kunna fånga upp oros signaler tidigt och agera på dem.

Finansiell stabilitet kan ju tittas på från många olika synvinklar, och jag vill följa upp de utmärkta beskrivningar som Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgälden har gett oss genom att berätta om regeringens syn på några aktuella frågor på detta fält.

Men innan jag går in specifikt på finansiell stabilitet ska jag börja med en mer övergripande ekonomisk utblick. Jag kan konstatera att vi kommer från ett läge med högkonjunktur med goda ekonomiska förhållanden, hög sysselsättningsgrad och låg statsskuld, delvis som en konsekvens av den förra mandatperiodens förebyggande proaktiva åtgärder. Nu pekar dock flera tecken på att vi rör oss mot en avmattande konjunktur. Då finns ett antal risker, och några av dem har vi redan hört om här i dag.

De senaste årens reformagenda har samtidigt gjort att vi på området finansiell stabilitet står bättre rustade inför en oviss framtid. Bankerna har högre kapitaltäcknings- och likviditetskrav. Ett resolutionsramverk är på plats, och Finansinspektionen har som makrotillsynsmyndighet fler och bättre verktyg. Sammantaget har motståndskraften stärkts tydligt, och det har lett till att det finansiella systemet är robustare och bättre rustat i dag än det var före krisen.

Hushållens ökande skuldsättning, som har ökat under lång tid till nivåer som internationellt sett är höga, har gjort att regeringen har behövt vidta åtgärder för att bemöta denna oroande utveckling. Därför finns de båda amorteringskraven, riskviktsgolvet och bolånetaket, vilket har gjort att utvecklingen har bromsats. Bostadspriserna har stabiliserats, amorteringskulturen har blivit sundare och riskerna har minskat för både enskilda hushåll och det finansiella systemet i stort.

Nu har vi en ny politisk situation i Sverige, och i och med januariavtalet, som Miljöpartiet och Socialdemokraterna slöt tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna, kommer ett antal reformer på bostadssidan att genomföras under mandatperioden. Dessa strukturella reformer ger förutsättningar att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt. Vi kommer också att göra en större skatteöversyn, där vi tydligt har pekat på att det ska ha bäring på en bättre fungerande bostadsmarknad.

Jag är inte bara finansmarknadsminister utan också nytillträdd bostadsminister, och när bostadsfrågorna nu flyttar in på Finansdepartementet tror jag att det finns förutsättningar att föra den politiken närmare de stora ekonomiska

besluten. Därmed finns det förutsättningar att också ta sig an dessa sammankopplande frågor med en större helhetsansats, vilket jag tror är bra.

Låt mig också nämna några orosmoment som vi kan se framför oss vad gäller finansiell stabilitet. Vi kommer som väl känt från ett läge med exceptionellt låga räntor under lång tid i såväl Sverige som andra länder. Allt annat lika har dessa billiga pengar ökat priserna på tillgångar såsom fastigheter, aktier och obligationer.

Vi vet ännu inte vad en normalisering av räntenivåerna skulle kunna föra med sig, i synnerhet när många hushåll har korta räntebindingstider och därmed också en hög räntekänslighet. Det är en fråga att hålla ögonen på.

Självklart har vi ansvar för att göra allt vi kan för att säkra stabiliteten i vårt land. Men det är också viktigt att se att vi i hög grad även är beroende av vad som sker i vår omvärld. Därför vill jag nämna några orosmoln av mer global karaktär som jag ser som potentiella hot mot vår stabilitet.

Vi har en geopolitiskt alltmer osäker värld som tycks röra sig från en mer liberal ordning med frihandelsfokus mot en värld med större inslag av auktoritära stater och protektionism. Ordet handelskrig, som ständigt cirkulerar, inger såklart oro, inte minst för ett litet, exportberoende land som Sverige.

I och med Storbritanniens utträde ur EU skapas självklart också osäkerhet, inte minst på de finansiella marknaderna. London är ju ett centralt nav för det finansiella systemet. Dessutom förlorar Sverige här en viktig samarbetspartner och vår kanske viktigaste bundsförvant på finansmarknadsområdet i EU-politiken. Därför beklagar vi självklart Storbritanniens utträde ur EU, men jag vill också poängtera att vi arbetar hårt för att det ska ske på ett ordnat och säkert sätt. Vi har vidtagit flera åtgärder för att se till att övergången kan ske kontrollerat.

Jag är glad att myndigheterna har lyft frågan om cyberhot, för det är en aktuell fråga. Vi har sett cyberhot formera sig och bli relevanta i vårt samhälle. Om ett allvarligt cyberintrång skulle ske på finansmarknaden finns risker för att förtroendet både för finansmarknaden och för det finansiella systemet och ytterst stabiliteten i det finansiella systemet hotas.

Här finns framför allt bara ett sätt att arbeta, och det är förebyggande, för att se till att finansmarknaden och landet i övrigt står väl rustade inför en oviss framtid med åtgärder från de finansiella myndigheterna, de finansiella aktörerna och självklart från de säkerhetsuppehållande aktörerna i vårt samhälle. De har en stor uppgift där.

Jag vill lyfta en fråga som inte har varit uppe än så länge i dag. Det gäller den förändrade miljön och klimathotet, som enligt många bedömare också är en fråga som har stor bäring på den finansiella stabiliteten. Vi vet att klimatförändringen leder till direkta risker för aktörer i form av torka, översvämningar, skogsbränder och många andra klimateffekter som kan påverka olika branscher direkt. Men det finns också tydliga övergångsrisker. När världen rör sig mot mer förnybar energi bort från de fossila bränslena finns risker att de

som är högt investerade i fossiltunga aktiviteter ser sina pengar och sina investeringar försvinna. Det kan också vara en stor risk för den finansiella stabiliteten på längre sikt.

Därför är jag glad över att Sverige har varit föregångare på detta område. Vi har vidtagit många viktiga åtgärder. Men också EU-kommissionen har nu lyft hållbarhetsfrågorna på ett helt nytt sätt, som verkligen ger dem relevans för finansmarknadsområdet. Jag tror att ett mer långsiktigt och hållbart tänkande behöver genomsyra alla finansiella beslut så att också morgondagens ekonomi går ihop med de målsättningar som vi har gjort och med det aktiva arbete som Parisavtalet beskriver att vi ska göra.

För att sammanfatta: Storbankerna i Sverige har nu en större motståndskraft än man har haft tidigare, och vi står starkare rustade inför utmaningarna än vi gjorde innan den förra finanskrisen. Föränderliga tider innebär att regeringen och myndigheterna hela tiden måste arbeta och vara på tårna för att identifiera potentiella risker och bemöta obalanser och störningar som kan komma att uppstå. Här vill jag poängtera att arbetet med att upprätthålla den finansiella stabiliteten är ett arbete som aldrig blir klart. Vi kommer alltid att behöva arbeta med att förstärka stabiliteten och ständigt observera nya företeelser och risker och möta dem.

Jag är mycket glad för och imponerad av den fantastiska kompetens som finns inom våra expertmyndigheter och när vi samarbetar i Stabilitetsrådet. Jag tycker att den dialog som vi har där är en bra garant för att vi ska ha möjligheter att bemöta riskerna på bästa möjliga sätt.

Inom Finansiella stabilitetsrådet har vi nyligen haft en stor krisövning tillsammans med våra nordiska och baltiska grannar med flera hundra deltagare. Detta är ett sätt att träna inför kommande risker och att identifiera potentiella problem med krishantering. Det kan till exempel vara att koordinering mellan aktörer fungerar så bra som möjligt och att kommunikationen fungerar både inom och, inte minst, mellan länderna. Jag ser Stabilitetsrådet som en viktig instans som har stort värde när det gäller att hela tiden se till att finansiell stabilitet står högt på agendan även under högkonjunkturer, när risker traditionellt sätt brukar byggas upp.

Arbetet är som sagt aldrig klart. Det finns alltid mer att göra. De inhemska utmaningarna i form av hushållens höga skuldsättning och bostadsmarknadens funktionssätt behöver bemötas. Som nybliven bostadsminister och finansmarknadsminister hoppas jag kunna ta ett större helhetsgrepp på frågorna framöver.

Med det sagt vill jag tacka utskottet för ett bra initiativ och för inbjudan att komma hit och tala.

Ordföranden: Då ska vi gå över på den andra delen av utfrågningen. Vi kommer nu till själva temat, nämligen om regelverken är effektiva. Jag hoppas att vi som sitter här på podiet men också finansutskottets ledamöter ska kunna få en spänstig diskussion. Om man har varit med de här tio åren kan man konstatera att vi har välkapitaliserade banker. Men vi har också fått en enorm reglering av finansmarknaden. En del skulle säga att den är överreglerad; andra skulle säga att vissa delar av finansmarknaden är underreglerad. Framför allt kan man fråga sig om det vi har gjort under dessa tio år är effektivt. Det ska bli spännande att se om det råder samstämmighet bland ledamöterna och även från vår gäst.

I detta läge vänder vi på talarordningen och låter Stefan Ingves börja. Alla talare har tio minuter var, och jag kommer att vara ganska tuff med dessa tio minuter eftersom vi sedan ska släppa in finansutskottets ledamöter för att ställa frågor och kommentera.

Stefan Ingves, Riksbanken: Stort tack för att jag har fått möjligheten att inleda när det gäller denna fråga! Det är såklart lättare att prata med facit i hand än när man sitter mitt i det hela och undrar vilka åtgärder som ska vidtas. Låt mig försöka måla en bild av vad som hände för tio år sedan och då måla med en ganska bred pensel, för på tio minuter kan man såklart inte fördjupa sig i alla detaljer.

Från ett svenskt perspektiv gav finanskrisen framför allt upphov till likviditetsproblem för de svenska bankerna. Men låt mig börja lite utanför landets gränser innan jag kommer in på det. Bekymren inleddes på den amerikanska bolånemarknaden 2005 när räntorna började stiga och allt fler fick svårare att betala. År 2007 blev problemen ännu större, och det hela kulminerade i

Lehman Brothers konkurs den 15 september 2008. Det innebar i grunden att förtroendet försvann för det globala finansiella systemet på ett sådant sätt att väldigt många marknader slutade fungera. Det är tyvärr så att marknader alltid fungerar som sämst när du behöver dem som mest. Det var ungefär det som inträffade just då.

Detta var i och för sig inte något helt och hållet nytt. Det påminner lite om vulkanutbrott i den meningen att man långt innan det inträffade kände att något var på gång. Men precis som med vulkanutbrott är det svårt att säga när, var och hur det stora utbrottet kommer att ske. Det får man resonera om efteråt.

För Sveriges del kom detta att handla om likviditet eller brist på likviditet i det finansiella systemet, inte minst den smitta som vi råkade ut för som en konsekvens av de stora ekonomiska svårigheter som svenska banker hade varit med om att skapa i Baltikum. Riksbankens bedömning när detta gick av stapeln var att det var motiverat att hjälpa och stärka de baltiska länderna i stället för att inte göra det. Alternativet hade varit att få in alla problem i den svenska ekonomin via de svenska bankerna. Detta ledde till att vi deltog i en lång rad olika räddningsaktioner när det gäller att hantera de baltiska länderna.

Parallellt med detta fick också Island allt större problem. Man skulle kunna säga att Island väl egentligen inte spelar någon roll för den svenska ekonomin. Det ligger någonting i det. Så är det, men samtidigt var också isländska banker verksamma i Sverige. Det var därför angeläget och viktigt att inte heller få in en smitta från det hållet. Av den anledningen deltog Riksbanken i diverse olika arrangemang med Norge och Danmark när det gällde att hantera frågan.

Sverige som ekonomi kom att drabbas ganska hårt av detta, även om problemen inte var hemmagenererade i den svenska ekonomin. Det hade framför allt att göra med att vi är oerhört exportberoende, att världshandeln gick i stå och att vi fick in en hel del smitta från de baltiska länderna eftersom svenska banker var så dominerande i den baltiska bankmarknaden. Detta krävde, vilket vid det här laget är välbekant, drastiska policyåtgärder. Räntorna sänktes ganska snabbt och koordinerat i hela världen, och det ledde så småningom till det som vi kallar för minusränta i Sverige. Där är vi fortfarande.

Men det ledde också till en kraftig expansion av olika centralbankers balansräkningar, så också i Sverige. Det ser man tydligt på den graf jag visar här. Också Riksbankens balansräkning växte på ett sätt som inte var helt anorlunda än andra länders, dock i det tidiga skedet inte i riktigt samma skala som på annat håll. När det gäller vad som har hänt de senaste tio åren har den ekonomiska politikens utformning i mycket stor utsträckning egentligen handlat om att ingenting blev som vi trodde. Det har handlat om efterdyningarna av den stora globala finanskrisen. Det gäller både dagens diskussion om finansiell stabilitet och penningpolitik som sådan.

Jag tar nu perspektivet med Riksbankens balansräkning. Den växte, som jag sa, kraftigt och väldigt snabbt under denna tidsperiod. Det hade, framför allt under en period, att göra med att svenska banker inte – och för den delen inte heller många andra banker på annat håll i världen – kunde finansiera sig, framför allt inte i amerikanska dollar. Vad som också är slående om man tittar på detta lite grann i efterhand är att den svenska valutareserven inte hade räckt till under perioden om vi inte också hade fått ett tillskott från den amerikanska centralbanken. År 2008 kom vi också att ge nödkrediter till två banker,

Kaupthing Sverige och Carnegie Bank. Men jag ska inte gå in på detta i detalj. Om man försöker sammanfatta detta verkligt maximalt är den graf jag visar här ett sätt att beskriva vad finanskriser innebär och vad de leder till. Här ser vi svensk bruttonationalprodukt och hur den har vuxit sedan 50-talet. Vi ser två grå fält som visar vår egen stora finanskris på 90-talet och den globala finanskrisen under 2000-talet. Det som är slående när man tittar på grafen är att man aldrig kan ta igen det man har förlorat på en finanskris. En finanskris förblir en kostnad för folkhushållet långt, långt in i framtiden. Därför är det för det första naturligtvis mycket angeläget att förhindra att kriserna uppkommer och för det andra angeläget att vi i den mån de ändå gör det har förmågan att hantera dem på ett effektivt sätt.

Vad har vi då gjort på senare år när det gäller att hantera det här? Vi har fått en rad nya internationella institutioner: Financial Stability Board på global nivå, SSM, Esma, Eiopa och ESRB på europeisk nivå. Vi har jobbat oerhört

intensivt med att förbättra verktygslådan. Det har lett till att vi i dag har mer och bättre kapital i bankerna. Vi har likviditetskrav, vilket inte fanns före krisen. Vi har ett resolutionsramverk som ger bättre vägledning nu än tidigare när det gäller hur man ska reda ut en bank som har gått under. Vi har också högre kapitalkrav på systemviktiga banker.

Jag är fortfarande ordförande i den institution som kallas för Baselkommittén, där man på global nivå förhandlar om regelverken. Om det som ligger under ytan här är rätt eller fel får framtida generationer avgöra. Det är ungefär 1 500 sidor oerhört tekniska regelverk som ligger under ytan när man sammanfattar allt detta arbete. Man ska dock komma ihåg att arbetet bygger på minimikrav. Det betyder att för att det här ska bli någonting krävs nationell implementering. Eftersom det tog tio år att göra detta arbete finns det alltid en risk för att vi så att säga rustar oss för det förra kriget. Regelverken bygger på ett mycket stort antal kompromisser, och alla dessa kompromisser innehåller alltid något mått av nationell urvattning. Så fort bläcket har torkat när det gäller regelverken startar urvattningsprocessen ånyo. Det måste man vara observant på när det gäller detta, för i bankvärlden finns det ett nästan oändligt antal olika särintressen. Och de jobbar på som vanligt.

Hur ska vi då se på detta när det gäller Sverige? Å ena sidan har vi genomfört de här förändringarna, och det är bra. Å andra sidan är Sverige mer sårbart i dag än tidigare. Ett sätt att visa detta är att försöka mäta sårbarhet på lite olika sätt. Grafen ni ser till vänster här visar hur det ser ut i dagsläget om man fokuserar på lån – lån i förhållande till bnp, hushållslån, företagslån, höga huspriser och sådant. I det avseendet har inte riskerna försvunnit. Som många har påpekat tidigare i dag har vi med oss detta i ryggsäcken. Vi har gått igenom det alldeles nyss. Det gäller obalanser på bostadsmarknaden, räntekänsliga och högt skuldsatta hushåll och en stor koncentrerad och sammanlänkad banksektor.

Om det är någonting som vi lär oss av detta, om man funderar igenom vår egen finanskris på 90-talet och den stora globala finanskris som vi hade för tio år sedan, är det att det är viktigt att inte skapa onödigt stora hemmagjorda obalanser i en liten, öppen ekonomi som den svenska. Det är det som gör att det är så oerhört viktigt att skapa ordning på den svenska bostadsmarknaden.

Mycket har sagts om detta redan. Vad behöver man göra där? En kombination av åtgärder krävs för att hantera obalanserna på svensk bostadsmarknad. Vår uppfattning är att bankernas bruttosoliditet behöver öka ytterligare. Jag har redan tidigare här på morgonen nämnt likviditet och likviditetshantering inklusive skarpare likviditetsregler i svenska kronor. Men det som också är viktigt här eftersom vi har en del gränsöverskridande bankverksamhet är att utländska myndigheter använder sig av regelverken på ett sådant sätt att man inte kan göra så kallat regelarbitrage bara för att man råkar vara en utländsk bank som verkar i Sverige.

Samtidigt är det från ett mer närstående riksbanksperspektiv viktigt att valutareservens storlek är tillräcklig inför nästa finanskris. Om historien ger oss

någon vägledning är det så att oberoende av hur mycket vi snickrar på regelverken kommer nästa finanskris förr eller senare. Vår uppfattning är att Riksbanken har en naturlig roll i detta förebyggande arbete, och inte bara i kris.

Hans Lindblad, Riksgälden: Riksgäldens ansvarar för det första för insättningsgarantin, för det andra för förebyggande statligt stöd och för det tredje för någonting som kallas för resolution – ett sätt att hantera systemviktiga banker. Mitt uppdrag handlar alltså mest om att planera för och hantera en kris när den väl har kommit. Jag är lite grann den som städar upp när alla andra har misslyckats. Det kommer också att vara mitt fokus här i dag.

Jag tänkte dock börja med att sätta kyrkan mitt i byn och tala helt kort om vad en finanskris är för något. Det är en skuldkris; mycket svårare än så är det egentligen inte i grunden. Vad behövs då för att förhindra det? Starka offentliga finanser är bra att ha. Vi ska ha hushåll och företag som har ett rimligt risktagande och en rimlig skuldsättning. Vi ska incitament för instituts ledningar att inte ta på sig mer risk än vad som är samhällsriktigt. Vi ska ha välkapitaliserade banker, och vi ska robusta regelverk. Det innebär att vi ska ha ett trovärdigt finanspolitiskt ramverk, ett skattesystem som är lämpligt, en flexibel penningpolitik som tar hänsyn till finansiell stabilitet, kraftfulla mikro- och makrotillsynsinstitutioner och incitament för en korrekt hantering av kriser. Jag kommer till det lite senare. Vi ska också ha någonting som heter resolutionsbarhet. Det kan man översätta med att banker ska kunna hanteras i kris på det sätt som vi vill.

Mycket har hänt de senaste tio åren. Jag skulle kanske inte kunna berätta fullt lika mycket som riksbankschefen om kriser och hur det känns. Men jag var med för tio år sedan, och jag såg exportindikatorerna falla absolut lodrätt ned. När man sitter i beslutsställning blir man orolig. Man blir inte mindre orolig när den dåvarande Electroluxchefen ringer upp och säger att han inte bara har stoppat produktionen så att den är oförändrad utan att han har stoppat och infört noll produktion i 18 av 20 fabriker globalt. Bnp faller med 6 procent. Vi tror att arbetslösheten ska explodera, att de offentliga utgifterna ska explodera och att sparandet ska implodera. Den känsla man har då går inte att beskriva. Det är väldigt mycket nerv och väldigt mycket adrenalin.

Vid finanskrisen 2008 hade vi dessutom egentligen bara insättningsgarantin att luta oss emot. Vi hade inte några övriga regler och ramverk. De regler och ramverk som fanns från 90-talskrisen var obsoleta. Vi som då satt i Stabilitetsrådet eller föregångaren till Stabilitetsrådet fick i stället i realtid fixa till ett ramverk och en lagstiftning alltmedan krisen rullade på. Det är ingen bra lösning.

Med enbart insättningsgaranti står man inför ett val mellan två egentligen ganska dåliga saker. Det ena är att låta systemviktiga banker gå i konkurs. Det provades med Lehman, och det gav förödande konsekvenser. Systemviktiga banker kan man inte låta gå i konkurs. Det andra är att stoppa in en ofantlig massa skattemedel i systemet. Det provade Irland, och man kan ju se hur det

gick med deras offentliga finanser. Det stoppades in motsvarande 50 procent av bnp. I svenska termer skulle det betyda ca 2 500 miljarder. Båda dessa är riktigt dåliga alternativ. I Sverige lyckades vi bättre av en rad olika skäl. Vi hade starka statsfinanser, vi fick ett ramverk relativt snabbt på plats, vi ställde ut garantier som stabiliserade situationen men som aldrig behövde infrias med mera. Vi gjorde mycket, men vi hade också tur.

Åren efter Lehman togs principer fram globalt för hur kriser ska hanteras. Detta arbete är nu grunden för det europeiska krishanteringsramverket. Ramverket består av följande delar. Det första är en förstärkt insättningsgaranti. Denna garanti är 950 000 kronor per person och institut. Folk som sparar behöver inte vara oroliga. Riksgälden vet vem som har pengarna, var pengarna är och hur mycket pengar ni har. Ni behöver inte ringa till oss; vi skickar pengarna till er.

Det andra är att vi nu har ett förebyggande statligt stöd till livskraftiga banker med tillfälliga problem. Vi har sedan resolution – jag återkommer till vad det är exakt – av systemviktiga banker. Mindre banker som inte är systemviktiga låter vi gå i konkurs. Detta är verktygslådan, och med den är vi betydligt bättre rustade än vi var tidigare.

Krishanteringsregelverket innebär bland annat att banker ska planera för kris och att det finns ett tydligt förfarande för att hantera en system viktig bank som går omkull. Systemviktiga banker hanteras genom vad man kallar för resolution. Det betyder att staten går in och tar kontroll. Aktieägare förlorar sina pengar. Fordringsägare – de som har lånat ut pengar till bankerna – får se sina fordringar nedskrivna eller konverterade till aktier, till kapital. På det sättet kapitaliserar man upp banken igen. Skattebetalarna skyddas. De hålls helt

utanför; det är själva grundtanken. Samtidigt drivs bankens viktiga funktioner vidare. Vanliga människor och vanliga kunder hos banken ska egentligen inte märka någonting.

För att det här ska vara möjligt måste vi planera noggrant inför en kris. Vi ställer krav på bankerna att hålla tillräcklig mängd kapital. Det gör Finansinspektionen. Vi ställer från Riksgäldens sida krav på att det ska finnas tillräckligt med skulder av rätt kvalitet och rätt sort för att vi ska kunna skriva ned dem och göra om dem till aktier vid behov. På så sätt kan vi återställa balansräkningarna och, inte minst, återställa förtroendet för banken. Det är fullständigt avgörande för att banken ska kunna klara sig framöver.

Det har ifrågasatts om det här med resolution kommer att fungera, särskilt vid en systemkris. Det finns ju alltid belackare som säger: Ingenting kommer att funka! Jag tror att detta i alla fall är åt rätt håll, men säkra kan vi naturligtvis inte vara. Det finns inte ett regelverk som kommer att ta bort riskerna helt och hållet, och det finns inte ett regelverk som tar bort kostnaderna för en kris. Men att aktieägare och investerare, och inte skattebetalarna, får stå för kostnaderna tycker jag är ett korrekt sätt. Det motsatta, som gällde förut, är inte försvarbart. Vi ser också tecken på att detta fungerar. Marknaden för så kallade nedskrivningsbara skulder – alltså sådana som går att göra om till aktier – fungerar.

Bankerna kan emittera och ge ut sådana. Ratinginstitut och marknadsprissättning indikerar att ingen längre förväntar sig att staten går in. Den så kallade implicita garantin, som det heter på fackspråk, är mer eller mindre utplånad.

Den europeiska bankmyndigheten har visat att införandet av krav på kapital och nedskrivningsbara skulder sänker sannolikheten för en kris på grund av bättre incitament. Det sänker också kostnaderna för att hantera en kris när en sådan väl har inträffat. De här två sakerna tillsammans betyder jättemycket för samhällsekonomin och den samlade kostnaden, som reduceras. Som jag sa tidigare har de ökade kraven speciellt för Sverige lett till att de svenska bankerna är tryggare och lönsammare. Min bedömning är att regelverket vinner alltmer trovärdighet.

Men det finns saker kvar att göra. Här är ett axplock: Reglerna måste göras mer tillämpbara, och våra planer måste bli ännu mer operationella. Bankerna måste fortsätta att anpassa sina balansräkningar, alltså ge ut och emittera en skuld som går att skriva ned. Det måste bli glasklart att en bank i resolution, som alltså står under statlig kontroll, har tillgång till likviditet. De oklarheter som råder kring centralbankers roll i resolution, både i Sverige och internationellt, måste klaras ut. Jag vet att Riksbanksutredningen är på den här frågan, och den är viktig att lösa. Vi saknar också helt regler för hur man ska hantera centrala motparter i kris. Händelsen i höstas med Nasdaq Clearing understryker behovet av regler på området.

Mycket har som sagt gjorts, men det finns mycket kvar att göra för att säkerställa att nya kriser hanteras klokt.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Fru ordförande! Det blir lätt en exposé över personliga erfarenheter av krisen när man står här. Det är svårt att matcha Stefan och Hans, så jag ska inte ens försöka. Men jag ska i alla fall dra en liten anekdot. När krisen briserade var jag ansvarig för Stockholmsbörsen och det clearinghus som Stockholmsbörsen då också ägde. Man kan se hur viktigt det är att förstå att kriser inte blir som man trodde. Det vi hanterade mest i början i krisen var huruvida isländska banker skulle få vara medlemmar på börsen. Nästa fråga var: Vågar vi handla på clearinghuset, för jag har hört att isländska banker är med där? Och vem hade i ett tidigt skede trott att vi på börsen och över huvud taget i stabilitetshänseende i stor utsträckning skulle ägna oss åt just isländska banker?

Jag tycker att detta illustrerar hur svår världen är att förutse. Stefan talade om generaler som förbereder sig för tidigare krig. Jag tror att det är otroligt viktigt att ha med sig detta: Vi har lärt oss mycket av krisen, men vi vet också med säkerhet att nästa kris kommer att innehålla nya komponenter som vi inte har lärt oss något av. Därför är det så viktigt att hela tiden tänka på motståndskraft. Jag brukar göra lite analogier ibland. Detta är lite grann som bilsäkerhet. Även om vi bygger bilarna och motorvägarna säkrare och säkrare brukar universallösningen för trafiksäkerhet vara låga hastigheter. Så är det lite grann

med det här också. Kapital och likviditet är centralt; det funkar alltid. Det gäller också att ha koll på skulduppbyggnaden i systemet.

Jag ska redogöra för några av de huvudsakliga lärdomar som jag tycker att vi kan dra av krisen.

Bankerna hade för lite kapital. Det berodde på ett antal olika saker, men ett viktigt skäl var att det fanns ett starkt institutfokus. Man räknade på riskerna som om bara den banken fanns och inga andra. Man lät också banken ta ett ganska stort ansvar för detta; tillsynen var alltså bristfällig. Detta ledde till en underkapitalisering.

Här har det kommit ett antal nya krav. Minimikraven har höjts. Kapitalkvaliteten har höjts kraftigt. Vi har också infört ett antal buffertar. Stefan talade om att man måste göra nationella anpassningar, och här har Sverige gått längre än de flesta andra länder. Vi har alltså buffertar utöver minimikraven i Sverige.

Buffertar i Sverige har också den fina egenskapen att de faktiskt går att använda utan att man omedelbart hamnar i ett krisläge – det brukar kallas för usable capital. Risken är annars, om man bara har minimikapital, att hela resolutionssystemet utlöses så fort man rasar nedanför. Då blir det oro i systemet, banken får svårt att finansiera sig och så vidare. Men har man kapital som går att nagga lite på är det just usable.

Vi har höjt den kontracykliska bufferten i Sverige. Vi är det land som har den högsta kontracykliska bufferten i världen. Det finns en anledning till det: Vi har väldigt hög skuldsättning i hushållssektorn och numera också alltmer i företagssektorn. Just kontracyklisk buffert var något som kom att införas efter krisen. Några länder hade det innan, men det kom då att införas på bred front. Tanken är att man ska bygga upp kapital när det går undan och sedan kunna släppa på det för att kunna använda det när det blir kris.

Ett exempel på hur detta har använts är att Storbritannien lättade på sitt krav gällande kontracyklisk buffert när brexitomröstningen visade att landet ville lämna EU. Då ville man skicka signalen att här finns kapital, så stryp inte utlåningen vad ni än gör.

Vi har även fått systemriskbuffertar. Här finns, tycker jag, en hel åtgärdslista som har fungerat ganska väl.

Likviditet har det talats om. Här har LCR-måttet införts, det vill säga att det ska finnas en likviditetsberedskap för att klara ett antal månader med nedsläckta marknader. Även här menar jag att Sverige har gått före. Vi ställer explicita krav i euro och dollar. Det är världsvalutorna, som kommer att drabbas sist av riktigt stora problem på marknaderna. Det är troligare att den isländska och den norska kronan får problem med likviditet än att den amerikanska dollarn får det. Därför är det viktigt att bankerna redan från början håller dessa valutor. Där har vi speciella krav i Sverige.

När det gäller systemrisker tror jag att man kan dra en av de viktigaste lärdomarna av krisen. Vi har ett systemperspektiv på kapital – systemriskbuffertar är ett exempel på det – som innebär att vi har högre kapitalkrav på till exempel systemviktiga banker, just för att de inte utgör en risk bara för sig själva utan också för systemet.

Här passar också de olika makrotillsynsåtgärderna in. Amorteringskravet i Sverige diskuteras ofta väldigt snävt, men det är inget annat än ett försök till ett systemperspektiv på riskerna med hushållens skuldsättning. Det finns en viktig mikrodiskussion som man ska ta, som handlar om tillgång till krediter, möjligheter att komma in på bostadsmarknaden och hur mycket det kostar. Den diskussionen ska finnas, men vi får inte glömma bort det makroperspektiv som alltid finns när man vidtar denna typ av åtgärder.

Denna typ av åtgärder har vidtagits i Sverige, men det finns föregångare – Storbritannien och Irland var före oss. Alla nordiska länder har nu på det ena eller andra sättet följt efter. Detta tror jag är ett av de viktigaste områdena efter krisen. Det är också viktigt att säga att det inte bara handlar om kapital och likviditet utan också om det som på engelska brukar kallas borrower-based. Man går alltså direkt på låntagaren och lägger på restriktioner. Detta är helt nytt när det gäller finansiell reglering.

Hans har talat om resolution. Jag håller i allt väsentligt med om det han sa. Det viktiga är kanske inte att vara helt säker på att allt kommer att funka perfekt. Men det faktum att man övar, talar om det och förbereder sig gör att systemet i alla fall har förutsättningar att fungera mycket bättre. Det blir inte bara ad hoc-lösningar på departementet, något som Hans tillsammans med Stefan och andra uppenbarligen genomförde med den äran. Men det finns en ordning för detta, och det tror jag är helt centralt.

Reglering och tillsyn på nationell nivå hade vi, och nu har vi det på internationell nivå. Det är ett enormt system som har sjösatts. Om man inte är inne i det går det nog inte riktigt att förstå hur stort och omfattande det internationella samarbetet är. Jag får ibland frågan om jag reser i jobbet. Jo tack, jag reser alldeles för mycket i jobbet. Det är nämligen otroligt internationellt. Detta är några förkortningar i sammanhanget: EBA är Europeiska bankmyndigheten; Esma avser värdepapper och CCP:er; Eiopa hanterar försäkringar; ESRB är Europeiska systemrisknämnden. Där diskuterar vi bland annat skuldsättning i Sverige. Andra länder har alltså synpunkter på vad vi gör.

Det här är ett viktigt system. Jag vet att Göran Persson någon gång sa: Det fina med EU-systemet är att det ger mig möjlighet att bara lyfta luren och ringa Tony Blair. Det kunde inte en svensk statsminister göra för 20 eller 30 år sedan. Det är precis likadant med de här systemen. De ger access till de stora länderna och till det beslutsfattande som Sverige inte tidigare var inbjudet till. Bara att vi har detta system gör också att vi har alla förutsättningar att klara en kris bättre.

Vad finns det då för utmaningar? Det finns en massa utmaningar, och jag ska nämna några som jag ser framför mig. Vi har fortfarande i väldigt stor utsträckning gränsöverskridande banker. Precis i dagarna genomfördes, som har nämnts här, en krisövning. Jag tycker att det är otroligt bra att man övar; det måste man göra. Men det illustrerar också hur komplext detta är. Det är hundratals personer som ska hantera en fingerad storbankskollaps. Det är bra att man övar, men det säger också något om de enorma utmaningarna. Beslut

ska synkas från Baltikum till Island, Stockholm och Frankfurt, där SSM sitter. Det är komplext, och vi kommer att behöva fortsätta öva och diskutera.

Här är Sverige extra utsatt. Vi är det enda land som har en systemviktig bank, Nordea, med systemviktiga filialer i tre nordiska länder. Vi säger till SSM att detta är unikt, och när jag var där på ett möte småskrattade de lite och sa: Alla säger att de är unika. Men detta *är* faktiskt unikt. Efter en viss diskussion höll de med. Vi har alltså verkligen stora och gränsöverskridande banker.

Proportionalitet tror jag måste få större vikt. Det är viktigt att vi inte bara har ett regelverk för stora banker och applicerar det på alla. Här tror jag att det finns utrymme för en reformering av regelsystemet. Det måste göras försiktigt och inte med utgångspunkten att vi ska lätta på alla regler. Men jag tror att proportionalitet är viktigt. Vi försöker tillämpa det vid tillsynen, men jag tror att vi måste göra det mer även i regelgivningen.

Det finns en risk att finansiell reglering används för annat, som hållbarhet, infrastruktur och små företag. Det är otroligt viktiga frågor, men ofta är finansiell reglering fel väg. Låt mig bara haka på det som Per Bolund sa: Klimatrisken är en ny risk som nu kommer in. Det är alltså inte något som *inte* bör vara med utan något som bör vara med. Men här har vi i dag stora utmaningar internationellt. Det finns ju, som ni vet, stora länder som inte tycker att vi har någon klimatrisk. Det är klart att det gör det globala arbetet mycket svårt. Men det rör sig om en ny risk.

Det finns alltid en risk för regelarbitrage. Om vi ökar kraven på det vi ser, det vill säga bankerna, sker en övergång till något annat system – eller över gränserna. Här måste vi hela tiden vara vaksamma.

Och återigen, mitt mantra: Kriser går inte i repris. Det finns de som säger att de tror att de vet hur det blir nästa gång för att de har kollat på tio andra kriser. Tro dem inte! Vi kan få motståndskraft och lära oss och inspireras av det vi har sett, men vi kommer aldrig någonsin att kunna förutse nästa kris.

Ordföranden: Då ska vi lämna Stabilitetsrådet en stund, och så ska Johanna Lybeck Lilja, som numera är strategisk rådgivare på Nordea, få kommentera. Hon har också varit statssekreterare under en tidigare finansmarknadsminister och, vet jag, förhandlat fram många regelverk.

Johanna Lybeck Lilja, Nordea: Jag vill börja med att tacka ordföranden och utskottet för möjligheten att komma hit. Jag tänkte hoppa över mina personliga erfarenheter av krisen och i stället fokusera på regelverken. Jag hoppas kunna få lite spänst i diskussionen, som ordföranden efterlyste.

Vi kan börja med att rekapitulera lite grann vad det är som har hänt. Jag brukar se den stärkta regleringen som bestående av två delar. Vi har skärpt regleringen för sådana aktörer och aktiviteter som var reglerade redan före krisen. Det handlar naturligtvis om kapital- och likviditetsregleringarna, som riksbankschefen har lyft fram, och om krishanteringen, som riksgäldsdirektören lyfte fram, så för att spara tid tänker jag inte orda mer om dem.

Men vi har också skärpt regelverken vad gäller värdepappersmarknaderna, penningtvätt och marknadsmissbruk. Dessutom har vi infört en hel del konsumentskyddande lagstiftning: insättningsgarantier och olika betalregleringar som betaltjänstdirektivet och betalkontodirektivet. Men vi har också gjort en skärpning genom att reglera aktörer som tidigare inte var föremål för finansiell reglering. Vi brukade 2010, 2011 och 2012 tala om skuggbanksystemet och menade då penningmarknadsfonder, hedgefonder och kreditvärderingsinstitut. De är nu reglerade företeelser.

Jag skulle också vilja lyfta fram en väldigt viktig komponent i detta, nämligen stärkt tillsyn. Det är en grundbult i tillsynen av det finansiella systemet som inte ska underskattas.

Detta har lett fram till att vi i dag i Norden har vad man faktiskt betraktar som ett av världens starkaste banksystem, tillsammans med Australiens och Kanadas. En indikator på det fick vi häromveckan när Finansinspektionen gav ut en rapport där de hade beräknat den implicita garantin. Det är ingen exakt vetenskap, men den har sjunkit från 250 räntepunkter till 25. I grunden handlar detta om att skärpta regler har gett ett starkare banksystem, vilket i förlängningen leder till en starkare ekonomi.

Men för att få den önskvärda spänsten i debatten tänkte jag ge mig på några problem. Jag inser att vi inte alla kommer att vara överens här, men det blir lite roligare på det sättet, tänker jag.

När vi förhandlade om de olika direktiven – jag säger ”vi” för jag satt mitt i smeten när vi gjorde det – visste vi för varje direktiv och förordning som vi förhandlade om att det fanns 25–30 punkter som skulle driva kostnader och öka komplexiteten utan att i motsvarande utsträckning bidra till konsumentskydd och finansiell stabilitet. De sakerna var vi tvungna att släppa till förmån för de tre till fem saker som vi absolut var tvungna att driva igenom.

Detta har naturligtvis skapat ett väldigt komplext och detaljerat system. Detta är svårt nog för en stor bank att hantera. Jag kan som exempel nämna att Nordea under 2017 – jag kan inte säga siffrorna för 2018, för vi har inte rapporterat vårt årsresultat ännu – lade 3 miljarder svenska kronor bara på risk och regelefterlevnad. Detta säger en del om vad det kostar.

För en liten bank blir det nästan omöjligt att hänga med i alla regelverk, och väldigt resurskrävande. Det leder naturligtvis till risker för överlappningar, luckor och kanske, i vissa fall, inkonsistenta krav i olika lagstiftningar när de är så detaljerade.

Vad jag säger är att det har varit rimligt att skärpa kraven jämfört med 2007. Men vi ska inte heller glömma bort att risker inte försvinner ur realekonomin. Om man till exempel har ett företag som handlar över gränserna och får en valutaexponering och deras produkt för att säkra det flödet inte finns tillgänglig eller är för dyr hos bankerna betyder inte det att risken försvinner. Det betyder att risken ligger kvar i realekonomin. Detsamma gäller om finansiella aktiviteter flyttar till en mindre reglerad del av marknaden, som Finansinspektionens chef var inne på.

Jag vill ta upp ett par exempel. Det första är finansiell handel. Det var en uttrycklig vilja när man reglerade olika typer av handelsplatser att mindre handelsplatser skulle ha lägre krav, helt enkelt för att de skulle ha möjlighet att konkurrera. Vad såg vi då hända? Jo, då flyttade naturligtvis finansiell handel från de stora reglerade handelsplatserna till det som heter multilaterala handelsplattformar, MTF:er, eller olika typer av dark pools.

Då införde man olika volymbegränsningar. Om man handlar väldigt mycket av ett visst finansiellt instrument på en dark pool blir det instrumentet suspenderat när man når volymbegränsningarna. Man får alltså inte handla det instrumentet på den marknadsplatsen. Vad hände då, och vad är det vi ser nu? Jo, nu har den handeln i stället flyttat till vad man kallar systematiska internaliserare – så heter de faktiskt – och olika typer av periodiska auktionshandelsplatser.

Detta är en fråga som inte bara har uppmärksammas av privat sektor. Esmas chef påpekade det i ett tal i juni förra året, och i november lanserade de en så kallad call for evidence. Är det så att handeln flyttar? De har också observerat detta.

Ett annat exempel på aktiviteter som flyttar är att vi nu ser nya aktörer som erbjuder finansiella tjänster. Vissa av de tidigare talarna har varit inne på detta. Vi talade 2011–2012 om skuggbanker. Då handlade det om penningmarknadsfonder, alltså ganska finansmarknadsnära aktiviteter. Vad vi ser nu är att dessa aktörer går in på konsumenternas vardagstjänster, det jag kallar betala-spara-låna.

Då kan man ställa sig några frågor: Bidrar detta till ett mer konkurrenskraftigt finansiellt system, eller leder det till nya systemrisker? Är detta drivet av att aktörerna har vad man brukar kalla effektivitetsvinster? Har de bättre tillgång till information än banker har, eller kan de erbjuda lägre transaktionskostnader? Eller ger det helt enkelt kostnadsfördelar genom lägre regleringskrav?

Innan ni börjar misstänka mig för att ha en hidden agenda vill jag säga att det inte är jag som har kommit på dessa frågor. Exakt samma frågor ställdes av BIS-chefen i ett tal i början av december. Jag ser att denna diskussion nu börjar väckas bland internationella reglerare. BIS är ett exempel, och Federal Reserve ett annat, på aktörer som börjar diskutera denna företeelse.

Jag måste få blicka lite i framtiden också. En sak som bekymrar mig är hur marknadslikviditeten har utvecklats sig. Det är i dag så pass kostsamt att vara finansiell aktör i olika länder att man helt enkelt har dragit sig tillbaka. Vi har mycket färre aktörer på marknaden i dag. Det har helt enkelt blivit för dyrt att bedriva viss verksamhet. Man kan till och med tala om en form av balkanisering av bankverksamhet: Alla banker är inte överallt.

Detta innebär att om vi skulle få ett stort tryck på våra fonder i Sverige eller Norden och väldigt många vill ta ut sina pengar finns det helt enkelt inte aktörer som kan köpa de tillgångarna. De här fonderna har väldigt lite likviditet i kassan för avkastning till spararna, för det tjänar man ju inga pengar på. Då

kommer de väldigt snabbt att få stänga för utflöden, för det finns inga som kan plocka upp tillgångarna. Det är ett bekymmer jag ser vid nästa kris.

Det andra som jag vill lyfta är att hela regelverket ända fram till i dag har byggts på risker. Det är risken som är i fokus. Hela kapitalkravsregelverket är baserat på vilken risk det innebär att göra olika saker.

Med det regelverk som kommer att komma inom några år släpper vi delvis den kopplingen. Som exempel kan jag ta vanliga företag som saknar extern kreditvärdering. De kommer i det framtida regelverket att behandlas precis likadant och åsättas samma riskvikt. Oavsett om du är ett stabilt företag med låg risk eller ett högriskföretag kommer du i kapitaltäckningsregelverket att utgöra samma risk. Det betyder att det blir dyrare att låna för det stabila företaget och billigare för det riskfyllda företaget. Min grundhållning är att samma risk ska ge samma krav.

Det sista jag vill säga i dag är att det med tanke på hur banker lever och agerar handlar om att skapa en balans mellan olika intressen. Vi har rättmätiga krav från reglerare. Vi har krav från våra aktieägare, och vi har krav från kunderna. Åsidosätter vi någon av dessa drabbar det de andra. Det handlar om att hitta balans, och i slutändan vill alla ha starka banker.

Ordföranden: Då ska finansmarknadsministern få avsluta och ge sina kommentarer kring huruvida regelverken är effektiva. Därefter får utskottets ledamöter ställa frågor.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Fru ordförande! Jag vill tacka alla fyra föregående talare för intressanta genomgångar och analyser, som visar hur komplex denna fråga är.

Jag tror att det är viktigt att man i samband med den här typen av analyser och funderingar tar ett steg uppåt och funderar över de övergripande frågorna. Detta är något som vi hela tiden har i tankevärlden på Finansdepartementet. Det handlar om frågor som varför vi reglerar, på vilket sätt vi reglerar och om det går att göra bättre.

I grund och botten reglerar vi för att rätta till olika typer av marknadsmisslyckanden. Det kan till exempel röra sig om det som brukar kallas för informationsasymmetri, det vill säga när det uppstår problem på en marknad för att olika parter har tillgång till olika information.

Det kan också handla om oönskade externaliteter, där det klassiska exemplet är fabriken som spyr ut föroreningar i den omgivande luften men inte behöver stå för kostnaden.

Den globala finanskrisen för ungefär ett decennium sedan, men också vår mer inhemska kris i början av 90-talet, visade hur oerhört dyr en finanskris blir för samhället. Jag tycker att Stefan Ingves graf också visade det med all önskvärd tydlighet. Vi har sett att finanskriser ofta följs av en allmän ekonomisk nedgång. Vi har sett stigande arbetslöshet, ökande offentliga utgifter och sjunkande skatteinkomster i samband med finansiella kriser.

När detta sker är det oftast de allra svagaste i samhället som drabbas hårdast. En erfarenhet från finansiella kriser är också att enskilda företag inte kan förväntas ta tillräcklig hänsyn till risker för samhällsekonomin i sina affärsbeslut. Det är därför tydligt att hälsan i det finansiella systemet i högsta grad är en statlig angelägenhet.

Finanskrisen för tio år sedan gav oss en viktig läxa. Den visade hur sårbart systemet var och blottade en hel del strukturella obalanser. Krisen blev startskottet för en global reformagenda som fortfarande håller på att genomföras och som syftar till att minska både riskerna för och konsekvenserna av finansiella kriser, på det sätt som Stefan beskrev.

Jag skulle vilja säga några ord om de krisförebyggande och krishanterande åtgärder som vidtogs i kölvattnet av finanskrisen. För att öka motståndskraften i banksystemet beslutade man, mer eller mindre på global nivå, om högre regulatoriska krav när det gäller både kapital och likviditet. Detta minskade bankernas risktagande och ökade möjligheterna att bära förluster. Dessa regler höjer nivån globalt och gör så att det skapas vad som brukar kallas ett level playing field genom att förhindra att vissa banker tar en större risk än andra och att detta går ut över stabiliteten.

För att minimera effekterna av en finanskris för den reala ekonomin och för statsfinanserna implementerade man också ett resolutionsramverk, som ni hörde Hans tala om. Det innebär att fallerande banker eller andra kreditinstitut ska kunna tas över och avvecklas under ordnade former. Grundtanken är att det är bankens ägare och långgivare som ska bära både riskerna och förlusterna vid ett fallissemang. De ska alltså inte tas över av skattebetalarna.

Från regeringens sida anser vi att det är bra med global reglering eftersom finansmarknaderna i många avseenden och i allt högre grad är globala. Genom global reglering säkerställs en del minimistandarder, och det skapas mer likartade konkurrensförutsättningar.

Det är också viktigt att inse att en stor del av den svenska finansmarknadsregleringen är framförhandlad inom ramen för EU och också är enhetligt implementerad i EU- och EES-länderna. Processen går till så att förslag till reglering tas fram på EU-nivå, av EU-kommissionen, och därefter förhandlas frågorna i både Europaparlamentet och Europeiska rådet.

I Europeiska rådet förhandlar den svenska regeringen, och där kämpar vi för de ståndpunkter som vi tycker är extra betydelsefulla utifrån vårt nationella perspektiv. Sverige för alltid med sig en hög ambitionsnivå till bordet när det gäller att behålla den finansiella stabiliteten och har, skulle jag säga, ett längre framtidsperspektiv än många andra aktörer. Förhandlingarna präglas av kompromissande – det ska vi vara ärliga med. Det krävs hela tiden ett givande och ett tagande för att vi ska kunna komma framåt och enas. Det gör också att Sverige, precis som andra länder, måste välja sina strider.

När rådet sedan är överens inleds nästa steg: förhandlingar med Europaparlamentet. Där vet vi av erfarenhet att nya kompromisser ofta måste komma till för att vi ska nå enighet.

Till följd av de många kompromisserna och av att den underliggande materien, den bransch som ska regleras, är både komplicerad och väldigt viktig har regleringen blivit mycket omfattande och komplex. Det är det tillfälle att konstatera. Detta kanske också i någon mån besvarar den övergripande frågan för denna öppna utfrågning: Är regelverken effektiva? Självklart är det svårt att i absolut mening svara på detta innan regelverken har satts på ordentligt prov. Men man kan konstatera att regelverket i alla fall är tuffare i dag än före krisen, och att de allra flesta reformer som gjorts har varit väl motiverade när det gäller att möta risker som vi faktiskt har sett i samband med finanskriser.

Men utvecklingen är tveeggad, och det finns anledning att problematisera en del. Tuffa krav kan vara väl motiverade för att komma till rätta med marknadsmisslyckanden. Men om detaljregleringen är alltför omfattande kan det bli svårt att hantera den, i synnerhet för mindre företag. Detta kan i sin tur i värsta fall leda till att konkurrensen minskar och därmed till att sårbarheten i andra änden i stället ökar.

Mängden regleringar kan också göra det svårt och dyrt för verksamhetsutövare att följa dem. Detta kan höja inträdesbarriärerna på marknaden och därmed gynna större och etablerade aktörer framför nya och innovativa.

Mängden regler och reglernas komplexitet kan upplevas som en svårighet. De finansiella marknaderna har stor komplexitet, och det gör det svårt att analysera regelverkens och regleringarnas potentiella effekter. Precis som Johanna Lybeck Lilja var inne på kan reglering ibland också leda till beteendeförändringar, som inte avsetts eller ens kunnat förutses när regelverken sattes på plats.

Detta gör att det är viktigt att hela tiden ha en utvärderande anda och se över om regelverken är väl utformade. Det är därför positivt att många av dessa regleringar har översynsklausuler för att vi ska kunna se om de har fallit väl ut.

Våra finansmarknader i Sverige har starka kopplingar till de europeiska länderna, i synnerhet de nordiska och de baltiska. Därför är samarbete viktigt och nödvändigt för att skapa en jämn spelplan med en gemensam regelbok och robusta regelverk. Jag är en stor förespråkare för att vi ska hitta internationell reglering, på EU-nivå eller helst på global nivå. Vi har också sett att det har kommit ett antal olika åtgärder på många olika marknader – värdepappersmarknaden, fondmarknaden, bankmarknaden och försäkringsmarknaden – som vi tycker har gått i rätt riktning.

Nu ser vi också sent omsider att EU-kommissionen lyfter upp hållbarhetsfrågorna på agendan. Som vi har hört tidigare talare säga går risker inte i repris. Det är alltid nya företeelser som skapar osäkerhet och instabilitet i ekonomin. Jag tror att det inte är osannolikt att just frågor om hållbarhet och den rörelse mot hållbarhet som nu pågår i världen kan vara en potentiell risk som skulle kunna utlösa osäkerhet om vi inte håller ögonen på dessa frågor, är förberedda och har kunskap.

Samtidigt som vi vill se internationella regelverk och en internationell hantering är det också viktigt att se att det finns ett behov av en viss nationell

anpassning av regler för att hantera specifikt nationella risker och utmaningar. Det finns en risk för att EU-regleringen innebär att vi inte kan utforma regler på det sätt vi själva önskar, eller att den inte ligger helt i linje med vår lagstiftningstradition. Det blir också, som vi har hört, med nödvändighet en kompromiss, ofta i många led.

Vi kan också notera att EU-kommissionen i viss mån har ändrat strategi och i ökad utsträckning nu väljer att föreslå reglering i form av förordningar i stället för direktiv. Detta innebär i sig en lägre grad av nationell anpassningsmöjlighet.

En orsak vi ser till detta beteende är att man nu håller på att slutföra bankunionen. Det rör sig än så länge bara om euroländerna, men många regelverk är gemensamma även för oss. Till exempel underlättas arbetet för bankunionens tillsynsmyndigheter om de har en EU-förordning att förhålla sig till i stället för 19 brokiga internationella implementeringar av ett direktiv. Detta kan vara en anledning till att man väljer detta nya arbetssätt.

Även i krishanteringsramverket, BRRD, som i grund och botten fungerar på exakt samma sätt oavsett om man är med i bankunionen eller inte, saknas möjligheter till nationell anpassning.

Ett annat exempel är det som vi internt brukar kalla för bankpaketet, där man förhandlar om revideringar av kapitaltäcknings- och krishanteringsregler. Trots att det handlar om regler som berör hela EU ses detta som en del i slutförandet av bankunionen. Här driver vi från svensk sida att vi ska ha möjlighet till ökad nationell flexibilitet och även till proportionalitet. Exempelvis har, som vi har hört, små banker och finansiella institut andra förutsättningar och villkor än större banker, vilket borde avspeglas i regleringen.

Avslutningsvis vill jag kort nämna att vi nu, i samband med januariavtalet och det nya underlaget för regeringens politik, har möjlighet att se över regelverken på ett nytt sätt. Där har vi stora frågor att ta hänsyn och ställning till. Det är många olika pusselbitar som ska på plats, och i samband med att vi gör en större skatteöversyn tror jag att det finns möjlighet att göra en översyn av det samlade regelverket på nationell nivå.

När vi nu gör förändringar i skattesystemet som enligt överenskommelsen ska ha bäring på att få en väl fungerande bostadsmarknad och hantera skulderna i de svenska hushållen tror vi att det finns möjlighet att också göra anpassningar av redan vidtagna åtgärder. Det är dock en fråga som vi får återkomma till när detaljerna i överenskommelserna kommer på plats framöver.

Därmed vill jag tacka så mycket. Jag ser fram emot en bra frågestund.

Ordföranden: Tack, finansmarknadsministern! Nu ska ledamöterna i utskottet ställa frågor och komma med synpunkter. Jag kommer att släppa fram två i taget. Om ni riktar frågan till någon specifik person kan ni uttrycka det, men man får naturligtvis ställa frågor till alla. Det kommer att ta lite längre tid, men vi har en hel del tid.

Fredrik Olovsson (S): Fru ordförande! Tack för de föredragningar vi fått lyssna på i dag! Det är imponerande att ni kan hitta nya, intresseväckande sätt att tala om vad som i flera år, känns det som, har varit precis samma sak. En stor eloge för det.

Jag ska inte plåga Per Bolund med fler detaljer när det handlar om det som på många sätt har uttryckts som den stora frågan, nämligen hushållens skuldsättning och den svenska bostadsmarknaden. Han har ju själv poängterat att det här är frågor som regeringen och de partier som träffade avtalet i januari ska återkomma till. Det är alldeles utmärkt. Det får väl räcka med konkretion.

Jag skulle vilja börja med det internationella perspektivet, som flera av er har lyft fram. Mycket av regleringen de senaste tio åren kommer från internationella organ. Regleringen har till och med skapat nya sådana. Samtidigt ser vi att Europeiska unionen för första gången minskar. Ett land är på väg att gå ur, dessutom ett i de här sammanhangen väldigt viktigt land. Även på många andra sätt ser omvärldsfaktorer såsom de politiska förändringarna i stora och viktiga länder sämre ut än tidigare.

Frågan är om det globala systemet, det multilaterala systemet, i dag är i ett sådant skick att man dels kan hantera potentiella nya problem, dels lösa situationer i reella kriser. Ni får gärna reflektera något över det, kanske inte så mycket regionalt – det tränar vi ju på – utan mer globalt.

Vad gäller det andra som jag skulle vilja fråga om har Stefan Ingves vid flera tillfällen tagit upp bruttosoliditet och kraven på att bankerna ska hålla mer kapital som inte är riskviktat. Jag tror att de flesta tycker att om bankerna ska fortsätta tjäna väldigt mycket pengar – det kanske de inte ska; snarare borde kanske kunderna få behålla en del – vore det förstås bra om de behöll mer av kapitalet för att bli starkare.

Frågan är hur den typen av soliditetskrav skulle påverka bankerna själva. Det leder till beteendeförändringar, som Lybeck Lilja noterade förut, och då finns det två risker: att den utlåning som är ganska riskfri, exempelvis den till svenska kommuner, drabbas och att vi samtidigt får se värdepapperisering och annat som gör att riskerna sprids på ett sätt som kanske inte alltid blir bättre.

Min andra fråga till dig, Stefan Ingves, gäller projektet e-krona, som ju togs upp i föredragningen. Flera remissinstanser men också internationella organisationer som BIS har noterat att här finns det potentiella problem när det handlar om den finansiella stabiliteten. Tycker du att ni har tagit tillräcklig hänsyn till det i det arbete ni lagt ned hittills?

Till sist en lokal fråga – den om proportionalitet. Det är klart att även om min lokala sparbank har en stor roll i min bygd är den inte systemviktig; det kan man inte säga. Men den möter ett regelverk som i stor utsträckning är detsamma som för stora banker. Flera av er har tagit upp den aspekten.

Frågan är vilka konkreta åtgärder ni tänker vidta för att få mer av proportionalitet. Har ni liksom en lista på förslag att genomföra? Jag tror att det är många som skulle vilja se sådana förslag – utan att det för den skull bara handlar om att tunna ut och försvaga viktiga regelverk.

Det var mina många frågor.

Niklas Wykman (M): Finansiella aktörer, banker med flera, ska ju hållas så hårt som möjligt i en demokrati. Hos dem samlas ju både riskbenägna människor och riskbeteende generellt.

Det är klart att vi från Moderaternas sida överlag är positivt inställda till att både tidigare och nu sittande regering har fortsatt och vidareutvecklat det arbete som vi initierade efter krisen. Det är svårt att utifrån en politisk roll så säga underkänna myndighetschefer eller på annat sätt ha detaljsynpunkter. Överlag råder här bred konsensus. Det hörs också, och det är svårt att säga att jag själv eller vi skulle ha radikalt andra uppfattningar.

Men uppgiften är ändå att också se helhetsperspektivet. Jag läste nyligen om en stor svensk elektronikkedja som inte tjänar några pengar alls på sina elektroniska produkter utan får hela sitt positiva intäktsflöde från försäkringarna de säljer på produkterna. Så är det ju – att köpa försäkringar är dyrt och kostsamt, och mycket av det arbete vi diskuterar här handlar om hur vi ska försäkra oss mot olika risker. Vi ska givetvis förhindra att de byggs upp men också försäkra oss mot att de uppkommer.

Det är det första man får höra när man börjar läsa nationalekonomi: Det finns inga gratisluncher. Nu har vi förvisso hört från podiet att det är värt att betala hur mycket som helst för att försäkra sig mot finansiella risker eftersom de är så omfattande när de väl inträffar att det är värt att betala en dyr premie. Men det är klart att vi som är folkvalda och politiska också måste ställa oss frågan vad detta betyder för arbetslösheten, för bnp-banan och bnp-tillväxten, för hushållen och så vidare och sätta in det inte bara i ett stabilitetssammanhang utan också i ett bredare makrosammanhang. Vi måste fråga oss vad vi egentligen betalar för och får.

Det är glädjande, tycker jag ändå, att det verkar ha vuxit fram stor konsensus kring att det är eget kapital som gäller. Det var någon som talade om det som att man kan ha en massa finlir på vägarna, men det är hastighetsgränsen som gäller. Att vi har en stark egen kapitaluppbbyggnad i olika institutioner är givetvis det viktigaste. Sedan är säkert resten uppe för diskussion om vad som är effektivt och vad som är ineffektivt.

Eftersom det råder sådan konsensus handlar min ena fråga om att reflektera över kostnaderna. Vad är er enskilda bedömning av vad Sverige betalar för pris för att vi går rätt hårt fram på regleringssidan? Det betyder inte att det är fel, men det är viktigt att vi som folkvalda känner att ni som jobbar med detta och har ansvar för detta också har insikten om priset och inte tycker att det är oväsentligt. Vad är priset för detta?

Så till min andra fråga. Det talas mycket om marknadsmisslyckanden, men det finns ju också politiska misslyckanden. Vi kan vända oss mot Europa och titta på vad Sverige får för gehör för sina positioner. Vi kan lyssna på vad Johanna Lybeck Lilja har att säga om detta med alternativa marknader, om dåliga italienska banker och kanske dåliga spanska banker och det som nu verkar vara nästan en universallösning, åtminstone inom ramen för det europeiska samarbetet – att man ska trycka ut dåliga krediter på andrahandsmarknader. Där ska risken i ekonomin finnas. Det kanske stärker det finansiella systemet

eller minskar systemriskerna, men det minskar inte riskerna i ekonomin på totalen – makroriskerna, riskerna för arbetslöshet och att hushåll får illa, stora samlade konkurser och så vidare.

Hur bedömer ni den risken? Har risken på totalen minskat så mycket som man först kan tro när man tittar på de grafer som redovisas, eller har Johanna Lybeck Lilja en viktig poäng: att risken i hög rad har flyttat någon annanstans, kanske till och med någon sämre ”stans”, i ekonomin?

Ordföranden: Nu har våra gäster många frågor att besvara. Vem känner sig manad att börja? Man får vara på hugget här. Hans Lindblad! Är du på hugget?

Hans Lindblad, Riksgälden: Jag är alltid på hugget!

Jag börjar med proportionaliteten i krav för små banker. Jag kan säga att inom krishanteringsramverket gör man skillnad på systemviktig bank och icke systemviktig bank, och det är rätt stora skillnader mellan kraven. Alla banker behöver planera för att hantera en kris, men vi har så kallade förenklade förfaranden för banker som inte är systemviktiga. Vi ställer mycket lägre krav på dem av just det skälet. Eftersom de inte är systemviktiga behövs det inga höga krav. De kommer att avvecklas i konkurs ifall de går omkull. Detta även om de lokalt kan kännas väldigt viktiga.

Den andra frågan kom från Niklas Wykman. Ja, vad kostar reglerna? Reinhart och Rogoff är två amerikanska professorer som har skrivit en bok om finanskriser. De har försökt uppskatta vad en standardfinanskrise kostar – en genomsnittlig finanskris, alltså en som inte är supermärklig men som inte alls är liten.

Då talar vi om en förändring av statsskulden med 100 procent, alltså en fördubbling av statsskulden. Det är ett sätt att mäta det. Arbetslösheten skulle stiga med 7–8 procentenheter. Det skulle alltså vara mer än en fördubbling i svenska termer. Tillgångspriserna skulle falla 40–50 procent. Då förstår man att det är rätt stora kostnader. Bara en fördubbling av statsskulden skulle innebära sisådär en 1 000–1 300 miljarder kronor i svenska termer. För att slippa den kostnaden tror jag att man är beredd att ta några extra steg och gå lite längre med regleringar.

Som jag sa tidigare: Det vi ser nu är att konsekvenserna av de tuffare regler som vi har infört är att de svenska bankerna är säkrare. Det betyder att hela deras finansiering blir billigare, allt annat lika. Då kan man ha regler som eventuellt skruvar upp kostnaden något. När man räknar på det ser man att kostnaden ökar med ganska få räntepunkter. Sedan har man vinsten av att den samlade finansieringskostnaden går ned. Vår bedömning är att det nog kan vara break even eller till och med ett plus för bankerna – att de gynnas av det tryggare och sundare klimatet i Sverige.

Till slut ska jag säga att komplexiteten i regelverken egentligen till stor del är en funktion av en väldig massa second best-lösningar som satts ihop, alltså sådant som inte är perfekt eller det bästa att göra. Det är fullt av kompromisser,

och när man gör en kompromiss lägger man ofta till något. Det är väldigt sällan man förenklar, utan man gör det lite svårare och lite mer komplext. Det har liksom skapat sig självt på grund av att vi inte går på det som är bäst från början, nämligen ännu mer kapital.

Stefan Ingves, Riksbanken: Tack, Fredrik Olovsson, för frågorna!

När det gäller det globala systemet gnisslar det lite i dagsläget. Var ligger fokus just nu, givet att det är som det är? Jo, det stora regelmakeriet är över. Det tog tio år. De kommande tio åren kommer det att handla om implementering.

Det är nog bra i sig att det har blivit på det sättet, kanske av en ren sinkadus, för på global nivå finns det i dag inte något intresse av något nytt regelmakeri. Jag kan inte heller se hur man i dagsläget, givet tingens ordning, skulle kunna komma överens om hur det skulle se ut.

Nu får man fokusera på att vi har det vi har, och sedan får man göra så gott man kan. Det som kommer att vara viktigt är implementeringen – att så transparent som möjligt hålla reda på vad länder gör och inte gör så att man vet vilka som i slutänden inte implementerar reglerna utan gör någonting helt annat.

Den andra frågan var vad man gör i kriser. I kris är var och en sig själv närmast, så det är egenförsäkring som gäller. Ju mindre internationellt samarbete, desto mer är det detta som gäller. Konstigare än så är det inte. Och det är alltid så och kommer förmodligen alltid att vara så att det är de som behöver pengar som är i underläge i förhållande till dem som har pengar. Det lär inte förändras över tid. Helst ska man helt enkelt inte försätta sig i ett läge där man behöver andras pengar, för då är det alltid dessa andra som bestämmer oberoende av vad man tycker själv.

Så till frågan om bruttosoliditet. Skillnaden mellan bruttosoliditet och riskvägt kapital är att riskvägt kapital är ungefär som en väderleksrapport – skiner solen eller snöar det i morgon? – medan bruttosoliditet handlar om hur stora förluster man tål när allt har gått snett. Mot den bakgrunden och eftersom väderleksrapporter är osäkra är det inte fel att ha hög bruttosoliditet.

När vi pratar om komplexitet är det också så att om vi skulle satsa på en bruttosoliditet på låt oss säga 25 procent, då kan man avstå från en mycket stor del av de besvärliga, krångliga och tekniska regler som vi har. Där finns det över tid en sorts samsyn i den mening som Hans Lindblad pratar om. Från banksidan vill man ha så lite kapital som det över huvud taget är möjligt att ha. Då kan man alltid hitta en kompromiss, där man säger ungefär så här: Om vi kör ned det egna kapitalet lite till och sedan lägger till fyra krångliga ekvationer med grekiska bokstäver som nästan ingen förstår, då är det lika säkert som tidigare – nästan säkrare. Det är det som är en del av komplexiteten i detta, så det är en nog så besvärlig trade-off att hitta någonting som är lagom.

Vad gäller frågan om svenska kommuner sa jag tidigare att särintressena ger sig till känna. Så gjorde de tydligen i dag också. Jag har ingen mer kommentar till det, för det är alltid något särintresse som anser att de har lägre risk än alla andra och därför helst ska ha en riskvikt som är noll. Det ser man inte minst i den internationella diskussionen när det gäller risker som följer av att inneha statsobligationer, vilket är ett extra känsligt område.

På frågorna om e-krona finns det inga enkla svar. Finansiell stabilitet finns i allra högsta grad på vår agenda när vi funderar kring de frågeställningarna.

Ytterst är det ni som sitter här som är ägarna, då riksdagen äger Riksbanken. I slutänden är det ni som bestämmer vad som ska gälla och inte gälla i detta land när det gäller elektroniska pengar. Om vi inte arbetade med den här frågan vore det ungefär som att gå drygt 100 år tillbaka i tiden och säga så här: "Det är okej att bankerna ger ut egna sedlar. Riksbanken får inte ge ut egna sedlar, utan Riksbanken får enbart ge ut 20 kilos kopparmynt." Detta för att jämföra med hur det var på den tiden. Det här är alltså en svår och knepig fråga. Vi får se var den landar så småningom. Den kommer att kräva mycket eftertanke.

Niklas Wykman tog upp frågan om kostnad för reglering. Jag tror nog att om man räknar på detta ser man ett plus på nettosidan när man tittar på de regleringar som vi har i dag. Det har att göra med att det blir så oerhört höga kostnader för samhällsekonomin när det går snett.

Finns det gehör i Europa för vad Sverige tycker? Ja, alla vi här sitter i olika kommittéer och organisationer. Man kan väl säga så här: ibland – och ibland inte.

En svår fråga när det gäller att hantera de stora bankproblem man har på många andra håll i Europa är inte att man inte förstår utan att man inte vill. Det är någonting helt annat, och det har i sin tur att göra med att alltid när man hanterar bankrekonstruktionsfrågeställningar talar man om förluster som ska fördelas i samhället och om en betydande förmögenhetsomfördelning i samhället. Den förmögenhetsomfördelningen ogillas alltid av någon, och därför är det ganska svårt att genomföra detta.

Det är också så att när det går snett finns det ganska många som gillar det sätt på vilket de hade det tidigare och hoppas att någon annan ska betala för att undvika den strukturomvandling som förr eller senare kommer. Det kan man jobba med ganska länge på annat håll.

Erik Thedéen; Finansinspektionen: Fru ordförande! Tack för bra frågor!

Först frågan om det globala samarbetet. Jag skulle vilja säga att det är viktigt. Det finns bra institutioner, men det går knackigare.

Det gör det av två olika skäl, tycker jag. Det är helt uppenbart att USA är den viktigaste nationen i samarbetet, och USA har blivit väsentligt mindre intresserat. Det är inte bara att de blivit mindre intresserade av att diskutera klimatfrågan och dess koppling till finansiell reglering. Det är också att den sittande presidenten har en agenda att mindre av internationellt samarbete är bra.

Det är klart att då är det svårare för dem som företräder olika myndigheter att ha en framåtlutad agenda på dessa möten.

Jag skulle alltså säga att lite bekymrad ska man vara över det globala samarbetet och då framför allt över USA.

När det gäller proportionalitet kan vi göra en del. Vi har riskbaserad tillsyn. Det innebär att vi försöker vara riskbaserade, det vill säga att en storbank eller en fondkonstruktion som är väldigt krånglig ska få mer tillsyn än de som vi bedömer är av mindre risk för systemet eller för konsumenten. Det är svårare att göra detta på regelverkssidan. Där måste nog lagstiftaren vara med aktivt, både i Sverige och kanske framför allt på Europainivå, för att få till lagstiftning som är mer proportionell.

Jag vill bara säga att detta inte är helt trivialt. Lagstiftarna har gjort en del försök. Man har fortfarande så kallade inlåningsföretag. Tanken är att man ska kunna ta emot pengar med lite färre regler. Man anmäler sig till Finansinspektionen. På så sätt får vi lite konkurrens på inlåningsmarknaden. För sådär ett år sedan stängde vi av en sådan aktör som hette Money 24. Av allt att döma har det varit omfattande bedrägerier i den firman. Folk förlorade pengar, och våra möjligheter att ingripa var i stort sett noll. När man säger proportionalitet ska man alltså vara lite varsam, för det finns risk att det kommer in sådana som vi kanske inte vill ska ta hand om våra pengar.

Det här med bruttosoliditet är ju inte antingen eller, utan det är både och. Jag delar i allt väsentligt Stefan Ingves skepsis mot interna modeller. Det finns en risk att de skruvas så långt att det till slut heter att det inte finns några risker trots att det är uppenbart att det kan finnas risker. Det är extra stor risk för det nu när vi har haft en period i Sverige då vi inte har sett några förluster. Då kan det så att säga trilla ut ur de här modellerna att det inte är några risker eftersom det inte var några risker, och då är vi tillbaka på att vi inte kan lita på historien när vi ska förutse framtiden.

Då ska man jobba på två sätt, tycker jag. Man ska behålla det riskbaserade angreppssättet, men man ska strama upp modellerna och vilka antal man får ha i dessa modeller. Det arbetet sker; det har vi gjort i Sverige på nationell nivå. På internationell nivå sker det inte minst under Stefan Ingves ledning i Baselkommittén, där man antagit ett antal restriktioner. Sedan ska man ha bruttosoliditet som så kallad backstop, det vill säga att hit men inte längre får ni skruva. Sedan tar det i; sedan måste ni ha bruttosoliditet.

Men om man bara övergår till en bruttosoliditet på 20 eller 25 procent – vilket är helt orealistiskt i ett internationellt perspektiv, men om man skulle lägga den väsentligt högre – får man precis den effekt som Johanna Lybeck Lilja nämnde. Om banker ibland har skruvade incitament, då kommer de att använda det då också. Då kommer de att låna ut väldigt mycket till riskfyllda företag och väldigt lite till sådana som inte ger så bra avkastning, det vill säga företag med låg risk. Man får alltså vara lite varsam här. Både och, inte antingen eller, är det som bör gälla.

Har vi gehör internationellt? Min bedömning är att vi har allt större gehör på europeisk nivå, lite paradoxalt. Nu när Storbritannien lämnar EU söker man

efter välutvecklade, stora och bra finansmarknader med sunda institutioner och regelverk, och där passar Sverige ganska bra in.

Jag har haft en liten batalj med mina medarbetare, för de kommer in och säger: Vi är ett litet, exportorienterat land, så vi ska ha ett begränsat engagemang. Nej, säger jag, vi är ett medelstort land i Europa som ska ha stort engagemang internationellt. Bland värdepappersmarknader i Europa skulle jag tro att vi är femte eller sjätte marknad i hela Europa. Bland banksystem är vi också i det härade, kanske till och med ännu lite större. Vi är en ganska stor nation, framför allt nu när Storbritannien lämnar EU, och det märks av i diskussionerna. Man lyssnar, tycker jag, allt mer på oss i Europa.

Till sist kostnaden. Jag tycker att det är en otroligt viktig och bra fråga som vi bör bära med oss. Jag tror att det är nästa steg – att försöka göra en ordentlig utvärdering av kostnaden. Jag har svårt att svara på den frågan.

Det finns dock en stor risk, och det är att kostnaden blir lika med total avreglering. Där måste man vara väldigt varsam. Niklas Wykman är förstås inte sådan, men det finns en del andra i debatten – typiskt sådana som företrädar särintressen – som i ingången att vi måste minska krånglet och få ned kostnaderna i själva verket vill ha en massiv avreglering som kommer att öka riskerna.

Här gäller det alltså att balansera. Jag är försiktig när jag säger det, men proportionalitet tycker jag är en bra ingång i detta. Det finns stora krafter som nu, tio år efter krisen, vill ta bort mycket av regelverket. Vi ska inte underskatta den kraften.

Jag känner personligen stor skillnad nu mot för fem år sedan bara i det generella debattklimatet om finansiell reglering – och det i en miljö där bankerna fortfarande gör rekordvinster och har rekordhög avkastning på eget kapital och där vi i årstakt lånar ut sisådär 10 procent till folkhushållet inklusive företag i ökning. Det är alltså inte någon stor åtstramning vi ägnar oss åt. I den miljön finns det en lite oroväckande utveckling vad gäller debatten.

Johanna Lybeck Lilja, Nordea: Det här blir intressant. Jag delar i princip alla Erik Thedéens åsikter om bruttosoliditet. Så spännande!

(Erik Thedéen, Finansinspektionen: Så förvånande!)

Vad jag försökte säga var att vad vi vill ha är en koppling mellan risk och krav. Det är helt riktigt; vi har infört bruttosoliditetsmätt. Det är rimligt som en bottenplatta som stoppar från att gå för långt. Frågan är vad som ska vara den bindande restriktionen. Är det de riskbaserade kapitalkraven, eller är det bruttosoliditetskraven? Vad jag argumenterar för och vad jag tror att Finansinspektionens chef argumenterar för är de riskbaserade kraven.

Interna modeller kan man ha många synpunkter på. Det finns risk för diskretionära beslut; därför är det viktigt att man hela tiden utvecklar de modellerna och att det görs tillsammans med tillsynsmyndigheterna.

Jag kan konstatera att för Nordeas del innebär flytten att vi nu har gått in i ett modellutvecklingsarbete tillsammans med ECB, vår nya tillsynsmyndighet, som ska pågå under ett år. Det är ett omfattande arbete.

Vad gäller frågan om proportionalitet är det i högsta grad förståeligt och rimligt. Det finns begränsade möjligheter. En bank – det kan vara en storbank eller liten sparbank med bara två tre kontor – styrs av 50-plus direktiv och förordningar, senast jag räknade 550 nivå 2-lagar och tusentals riktlinjer och föreskrifter från EU:s tillsynsmyndigheter. Dem måste banken följa.

Min poäng handlade om de aktörer som *inte* är banker och som säljer finansiella tjänster. Då måste man ställa sig frågan: Varför har vi skapat hårda regler för banker? Jo, därför att det är viktigt för konsumentskydd, finansiell stabilitet och marknadens funktionssätt. Om man tycker att det är bra ur konkurrensperspektiv att låta andra aktörer än banker – låt vara stora eller små – bedriva finansiell verksamhet, då tycker man att det är viktigare än konsumentskydd, finansiell stabilitet och marknadens funktionssätt.

Det var min poäng.

Med risk för att alla blir arga på mig måste jag ändå kommentera detta med avkastningskrav. Frågor om avkastningskrav ska egentligen inte ställas till bankerna. Det är faktiskt bankernas aktieägare som ställer de kraven.

De här sakerna hänger ihop. Det var det jag försökte avsluta mitt anförande med. Nordiska bankers aktieägare kräver i dag mellan 8 och 10 procents avkastning. Europeiska banker avkastar någonstans mellan 3 och 5 procent. Vad som händer när en bank inte levererar på avkastningskraven är att finansieringen blir dyrare, och det innebär att produkterna till kunderna blir dyrare. Det är precis det europeiska banker ser. Vad jag försöker säga är att dessa intressen hänger ihop. Tycker ni att det är för hög avkastning i bankerna är det bankernas aktieägare, inklusive fonderna, ni ska prata med. Till sist kostnad för reglering, en hopplös fråga att svara på.

Jag försökte ge en indikation på vad det kostar en stor aktör som Nordea att efterleva kraven. Jag kan ge ett annat exempel: I tillägg till de 3 miljarder vi lade under 2017 har vi de senaste tre åren lagt 7 ½ miljarder svenska kronor på regelefterlevnad.

Vad händer om man gör det mer komplicerat att till exempel tillhandahålla finansiell rådgivning? När du kommer till finansiell rådgivare i dag börjar de ju med en halvtimme då de ställer ett antal frågor som de måste ställa av regleringsskäl. Ju dyrare man gör det att till exempel tillhandahålla finansiell rådgivning ... De som drabbas först är ju de som har minst pengar. Det är det vi hela tiden måste tänka på.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Fru ordförande! Tack för bra frågor!

Om vi börjar med den globala hanteringen av kriser skulle jag säga att vi har gjort mycket och fått många samarbetsmöjligheter på plats som inte fanns tidigare. Det är någonting som verkligen väger upp i den positiva vågskålen.

Sedan finns det, som jag i mitt anförande var inne på, väldigt oroande tendenser i många länder, bland annat med ökad inneslutning snarare än vilja till samarbete. Det finns också oroande tendenser från kanske den viktigaste finansiella marknaden, USA, där presidenten och hans olika myndigheter verkar vara i ständig fejd med varandra. Är det något som behövs för att hantera kriser är det förtroende.

Förtroende behövs inom länder. Jag kan känna en oro över utvecklingen i USA. Men det behövs också mellan länder när vi ska försöka hantera risker och kriser. Även där tycker jag att den tendens vi ser till protektionism och mindre vilja till samverkan och samarbete är oroande. Där behövs det starka aktörer som har en stark röst för att samarbete och samverkan ska vara vägen framåt. Där är Sverige en av de starkaste rösterna internationellt, och det kommer vi att fortsätta vara.

Frågan om proportionalitet är en fråga som Sverige har tagit upp. Det finns hela tiden anledning att fundera över om det finns möjlighet att anpassa regelverken efter storleken och risktagandet i de finansiella instituten, inte minst för att försöka skapa en bredare marknad med fler aktörer som kan ha olika pusselbitar i det finansiella systemet.

I samband med till exempel bankpaketet har vi fått genomslag för att minska rapporteringskraven när det gäller de mindre aktörerna. Det är ju något som av många upplevs som betungande både ekonomiskt och administrativt. Nu kommer man att kunna justera både mängden data som ska rapporteras och också rapporteringstillfällena. Detta visar att vi inte bara diskuterar utan också kommer till konkreta beslut för att skapa möjligheter för mindre aktörer.

Låt mig nu ta upp Niklas Wykmans viktiga frågor. Vi ska vara ärliga och säga att de regleringar vi genomför har ett pris. Vi måste vara öppna med det, och vi måste också kunna analysera värdet av dem i relation till priset.

För bara en liten stund sedan betalade jag min bilförsäkring. Det är en massa tusenlappar som går åt och som skulle kunna användas till mycket roligare saker. Efter ett år kan jag känna: Vad fick jag egentligen för att jag betalade försäkringen? Jag har inte utnyttjat försäkringen, och jag har kört försiktigt, så det var kanske en onödig kostnad. Men samtidigt är det en försäkring som jag självklart behöver, för när det väl händer något är jag väldigt glad över att jag har byggt upp ett försäkringsskydd. Det är på detta sätt vi ska se de åtgärder som vi vidtar nu. Det är ett sätt att skapa större trygghet i det finansiella systemet och därmed kunna hantera svåra kriser framåt.

Jag tycker att det nu finns möjlighet att börja göra analyser av hur det regelverk vi har inrättat nationellt och internationellt börjar få effekt. Vi kan till exempel se på bostadsmarknaden, där vi har en balanserad prisutveckling snarare än de väldigt snabbt stigande priser som vi har sett under lång tid och som skapar många utmaningar. Inte minst ökar de inträdesbarriärerna för människor som ska ta sig in på bostadsmarknaden.

Vi har också en lugnare utveckling som gör att det finns möjlighet för eftertanke i de beslut som oftast har den största ekonomiska bäringen på vår

privatekonomi genom hela livet, nämligen bostadsaffärer. Nu finns det en möjlighet att hinna reflektera och inte fångas upp i stressen att behöva fatta stora beslut på väldigt kort tid.

Jag tror att detta också gör att vi får en större trygghet, en mer balanserad utveckling och därmed kan hantera risker bättre. Min slutsats är alltså att det pris vi har betalat hittills absolut har varit värt kostnaden och skapar mycket större stabilitet framåt.

När det gäller den europeiska utvecklingen och utvecklingen med alternativa marknader tycker jag att vi måste vara medvetna om att det kan slå åt två håll. Det är självklart inte bra om vi bara för över riskerna till aktörer som vi inte har lika bra kontroll på och inte vet lika mycket om.

Jag tycker inte att vi ska dra slutsatsen att det är enda vägen, utan det finns också en annan väg. Till exempel kan man föra över de dåliga lånen till aktörer som har bättre förmåga att hantera dem och kanske till och med har möjlighet att få in en del av dem, vilket ju de europeiska bankerna inte har visat särskilt stor förmåga till. Därmed är de också potentiellt bättre lämpade att hantera de risker som de dåliga lånen innebär. Jag tycker att det skulle vara en utveckling i rätt riktning. Skulle det däremot visa sig att vi bygger upp risker i andra delar av det finansiella systemet måste vi vara beredda att agera även på de riskerna. Det är därför som jag lyfter fram att frågan om finansiell stabilitet inte är en fråga där vi kommer att vara klara, utan vi kommer hela tiden att behöva arbeta med att möta nya risker i ekonomin.

Emil Källström (C): Ordförande! Jag ska gå direkt på mina frågor. De är två till antalet.

Stefan Ingves tog upp det faktum att inför 2008 års finanskris var orosmolnen ändå tydliga. De faktorer som sedermera skapade krisen var inte okända. När krisen var ett faktum var det förhållandevis enkelt att peka på vad som var anledningen till att det gick som det gick. Det finns ju liknande orosmoln i dag. Om det kommer en förnyad kris kommer det också då att vara ganska enkelt att peka på varför det blev som det blev.

Därför vill jag fråga er som sitter på rik kompetens på området: Om man jämför orosmolnen inför 2008 års kris med de orosmoln som finns i dag, vad blir känslan? Jag är särskilt intresserad av att höra vad Johanna Lybeck Lilja, som inte drog hela sitt cv, har att säga. Vilka paralleller drar du mellan läget nu och de risker vi då såg?

Den andra frågan går till den som känner sig hugad. Det riktigt nya i de föredragningar vi har hört här är tydligheten när det gäller cyberhoten och värdet av att värja sig inför dem. Detta visar på samhällets komplexitet. Ska vi göra något politiskt kring detta behöver både finansutskottet, justitieutskottet, försvarsutskottet och andra att behöva ha ett ord med i laget.

Vilka aktörer är det som bör ha lead på detta? Ska vi behandla det som en finansiell fråga, en försvarsfråga, en fråga för den civila rättsstaten eller är det

något gemensamt? Utvecklingen kommer ju att ställa nya krav på den svenska rättsstaten. Det vore intressant att höra hur ni ser på det.

Dennis Dioukarev (SD): Tack för bra föredragningar! Det verkar som om det ändå råder samsyn om att det svenska banksystemet har förhållandevis god motståndskraft. Vi kan därmed klappa oss själva på axeln och konstatera att vi har gjort ett hyfsat jobb på den fronten.

Min första fråga riktar sig till Finansinspektionen och gäller hur man ser på ett scenario där tillsynen skulle hamna hos eller delas med ECB. Ni har ju erfarenhet av samarbete med dem. Jag skulle därför vilja höra hur ni tror att deras förutsättningar ser ut när det gäller att bedriva lika kvalificerad tillsynsverksamhet som deras nationella motparter.

Min andra fråga fortsätter på samma tema och handlar om bankunionen, som ju är direkt kopplad till frågan om euron, eftersom euron är en förutsättning för tillsyn i bankunionen. Vid ett inträde i bankunionen lämnar vi ifrån oss kontrollen över de svenska bankerna till ECB men får ett närmast obefintligt inflytande i den gemensamma tillsynsmekanismen SSM. Då undrar jag om ministern ser några fördelar med ett upplägg där ett land avstår från kontroll över den inhemska banksektorn i exempelvis kristider.

Ulla Andersson (V): Tack för era föredragningar! Vi har fått mycket reglering av finanssektorn, men vi ska vara medvetna om att regleringen hade varit ännu starkare om inte finanssektorn hade bedrivit så stark lobbyism. Detta är det värt att ha med sig, tycker jag.

Jag är inne på att vi borde ha en högre bruttosoliditet i bankerna än vad vi har i dag. Riskbaserade modeller har både fördelar och nackdelar. Bankägarna har alltid ett egenintresse av att kunna ta emot vinst. Därför tycker jag att det är rimligt att öka bruttosoliditeten. Det är självklart också bra att man stramar åt de riskbaserade modellerna.

En fråga som jag tycker hamnar lite i bakvattnet gäller bankernas sammanflätning med varandra. Vi tänker oss att hushållens skuldsättning är mycket stor och utgör en stor risk och lyfts upp i internationella sammanhang. Då kan vi se att Riksbankens rapport har en mycket intressant siffra. Den visar att de fyra storbankernas exponering mot varandra i form av värdepapper utgör 30–40 procent, lite beroende på vad man räknar med, av deras så kallade kärnprimärkapital.

Om vi tänker på hushållens skuldsättning och att bankerna har en sammanflätning i den storleksordningen, vilken enorm dominoeffekt det skulle få i det här landet! Det utgör en väldigt stor risk för den finansiella stabiliteten.

Visst, man kan då kräva att bankerna ska ha större bruttosoliditet eller mer kärnprimärkapital, men kan man göra mer? Kan man på något sätt reglera att bankernas sammanflätning med varandra ska utgöra en mindre andel?

Jag förstår att man i och med detta också kan flytta risken någon annanstans, men jag tycker ändå att det är värt en diskussion. Jag tycker inte att den här

frågan lyfts upp tillräckligt i debatten. Min fråga går alltså främst till berörda myndigheter: Hur resonerar ni? Vad har ni valt bort, och vad finns att ta till? Skulle ni tycka att detta behöver ses över?

Min andra fråga gäller likviditeten. Riksbanken vill att man ska ha den i fler valutor och att det ska regleras. Finansinspektionen verkar inte tycka så. Jag skulle vilja veta varför Finansinspektionen inte tycker så. Tittar man på Riksbankens stresstest verkar det ju som om det skulle behövas.

Johanna Lybeck Lilja, Nordea: Fru ordförande! Man kan säga att varje kris är unik. Det är det flera som har sagt i dag. Men ser man till historien är det alltid en sak som de handlar om, nämligen för höga kreditrisker. Folk och företag har fått låna för mycket. Det är grunden i alla kriser. Därför är det viktigt att ha koll på de bitarna.

Åren 2006 och 2007 var det frågan om fonder som fick ett utflöde och blev tvungna att sätta stopp. Det var en stor fransk bank som fick göra det. Det var en av de frågor jag tog upp i mitt anförande. Den risken har ökat, skulle jag säga, eftersom det inte finns någon köpare på andra sidan av de tillgångarna i dag.

Samtidigt kan jag konstatera att de två saker som lyftes som huvudorsaker i krisen – vi talar om subprime i USA och låneförmedlingen av aktörer som inte behöll någon risk på sin egen balansräkning utan skickade den vidare – är företeelser som i USA har vuxit sedan krisen och alltså blivit vanligare. Den andra delen som man talade om var too-big-to-fail-banker, alltså för stora banker. Stora banker i USA har blivit större sedan dess. Har man då lyckats hantera riskerna? Det är jag tveksam till.

I tillägg till detta har vi det som jag har pratat om, alltså att risker har flyttat någon annanstans. Även om nordiska banker är hårt reglerade – ni har kanske noterat att jag inte har invänt mot detta här, för jag tycker att det som har skett har varit rimligt – flyttar man riskerna någon annanstans.

Låt mig också lite kort kommentera detta med cyberhot. Jag bakar ihop hela området cyberhot, säkerhetsskydd och informationssäkerhet. Det är otroligt viktiga frågor. Det finns ingen bank i världen som vill att systemen ska bli hotade på något sätt, dels för att man sitter på banksekretess, dels för att de måste fungera hela tiden för att ekonomin ska fungera.

Vad vi nu ser i Sverige är ett exempel på den dubbla reglering jag tog upp tidigare. När det gäller de här frågorna har vi tre olika myndigheter som i princip reglerar samma sak, det vill säga Finansinspektionen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Säkerhetspolisen. Man kan tycka att dessa myndigheters uppgifter var för sig är rimliga, men när det finns tre myndigheter som ställer olika krav på samma område blir det besvärligt att bedriva bankverksamhet. Det är en kostnad som ekonomin får ta, helt enkelt, om man tycker att det ska vara på det sättet.

När det gäller finansiering och sammanflätning delar jag Ullas uppfattning. Jag tycker att det är bra om man har en diversifierad finansiering. Det är därför stora banker väljer att ha en global finansiering av sin balansräkning.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Låt mig börja med Emil Källströms fråga om cyberhot. Det är ju ett brett hot som kan påverka många olika delar av samhället. I det här sammanhanget är det ett hot som är väldigt uppenbart när det gäller det finansiella systemet. Jag skulle säga att det inte finns någon aktör i samhället som inte har ett ansvar för att göra vad de kan för att förebygga och rusta oss för att klara av den typen av störningar.

Självklart finns det ett övergripande ansvar hos försvarsaktörer och rättsvårdande myndigheter att se hoten och vara beredda, att fånga upp signaler om att det kan vara något på gång. Där vet jag att det pågår ett aktivt arbete som regeringen också har varit djupt involverad i. Men självklart har också finansiella aktörer ett stort ansvar, inte minst för att bygga upp resilienta, motståndskraftiga system. Skulle man få en störning i en del finns det möjlighet att flytta verksamheten till en annan. Då handlar det om konkreta saker som serverhallar och att det finns flera system, så att uppgifter och data finns på många ställen och inte bara på ett enda ställe, för det blir väldigt sårbart.

Det finns alltså väldigt mycket som behöver hanteras av det finansiella systemet. Jag är glad över att våra myndigheter och också de finansiella aktörerna nu har en större medvetenhet om hotet än tidigare.

Jag fick också en fråga om bankunionen. Jag tror att det är viktigt att vara medveten om att det finns för- och nackdelar med nationell och internationell reglering. Sverige har en hård erfarenhet av att ha haft ett stort finansiellt system i ett relativt litet land under 1990-talet. Det var svårt att hantera. Nu har bankernas balansräkningar vuxit avsevärt efter det också. Kan man dela risken med andra kan det vara ett sätt att hantera risken bättre. Det är detta som bankunionen är till för att göra. Man ska gemensamt hantera stora finansiella störningar.

I den andra vågskålen finns det kostnader, precis som Dennis Dioukarev påpekar. Vi har mindre möjlighet att utforma tillsyn och myndigheters arbete efter nationella perspektiv och nationella företeelser. Det finns också saker som särskiljer det svenska finansiella systemet från andra finansiella system. Vi får mindre direkt möjlighet att påverka utformning och liknande.

Just eftersom detta är en komplex fråga där det finns både fördelar och nackdelar har vi bett en utredning att titta på frågan om bankunionen och komma med ett bättre underlag. Bankunionen finns nu på plats, och man börjar kunna analysera detta. Utredningen kommer med sin analys i november i år. Då kommer vi också att ha bättre underlag för att väga fördelar och nackdelar mot varandra.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: Fru ordförande! Detta med cyberhot är en väldigt bra fråga. Johanna illustrerade detta bra. Jag tror att det finns väldigt

många olika krav. Låt mig återgå till detta med e-kronan. Vi är förhållandevis kritiska till införandet av e-kronan, men vårt viktigaste budskap är att det bör bli föremål för en offentlig utredning.

En fördel med e-kronan skulle kunna vara att man möjligtvis skulle kunna bygga upp ett mer autonomt system som skulle kunna klara en kris bättre. Men då bör det sättas i ett perspektiv. Jag tror att det skulle vara bra med en utredning som handlar om motståndskraft i betalningssystemet. Cybersäkerhet är en av de absolut viktigaste frågorna att ta upp.

Jag tror att dessa frågor kan länkas ihop. Därför har vi varit skeptiska till att gå på e-kronan ur ett Riksbanksperspektiv, utan vi vill ta det bredare betalningssystemsperspektivet.

Låt mig gå in på detta om banktillsynen. Systemet heter ju SSM – Dennis Dioukarev sa ECB, men själva banktillsynsdelen av ECB heter SSM. Det samarbetet fungerar alldeles utmärkt. Vi ska inte överdriva hur stort det samarbetet är. Vi har fortfarande många nordiska banker som inte har någon koppling till SSM. Det kommer då oftast via Finland och de baltiska länderna men ändå i begränsad omfattning. Men det blir större och större, för Nordea är ju den stora förändringen här.

Frågan om bankunionen har redan besvarats här. Det är ju en utredning som tittar på detta. Generellt kan man inte säga att det ena är mycket bättre än det andra. Man får väga för- och nackdelar med internationell samordning kontra lokal och regional kunskap och expertis. Sedan har vi beslutsfrågan: Vem fattar de ultimata besluten? Vi kommer inte att kunna komma in i det högsta beslutande organet om vi inte går med i euron. Men det får utredningen titta noggrannare på.

Ulla Andersson och jag har diskuterat detta med bruttosoliditet vid flera tillfällen. Jag vidhåller att jag inte är emot det. Jag vill ha modeller som är strama, för det är enda sättet att behålla det riskbaserat. Men vill man bara ha bruttosoliditet säger man att det inte ska vara riskbaserat. Jag förstår inte hur man kan försvara en sådan uppfattning, för då får vi ett system där krediter med hög risk får samma kapitalkrav som krediter med låg risk. Det svåra är att hitta en mätmetod här. Den måste vara stram och reglerad, så att bankerna inte får fritt spelrum.

När det gäller att reglera stora banker delar jag dock oron. Under rubriken Utmaningar skrev jag också om stora bankkoncerner som är verksamma i många olika länder. Det nya är att de också har stora filialer. Här kommer delvis ett nytt regelverk från EBA, där man försöker ta hand om detta.

Men jag vet inte om detta är möjligt att reglera. Då måste man nog göra det närmast på global nivå. Det är svårt att tänka sig ett EU-perspektiv på detta. Jag tror att vi får försöka hantera det som det är.

Till sist vill jag ta upp detta med likviditetskrav. Man ska inte överdriva skillnaden här. Vi tycker också att man ska ha likviditet i väsentliga valutor. Vi tycker att bankerna ska uppfylla 100 procents LCR. Det gör de, punkt slut. Men frågan är hur de uppfyller detta. Jag tycker lite schematiskt att det är bättre att de har 150 procents anpassning av dollarexponeringen och 60–70 procent

på kronor än tvärtom. I kris finns det ingen i Sverige att ringa som har dollar. Då är det bra om bankerna har det själva. Ibland har de det till och med direkt i Fed. Samtidigt har de på marginalen lite mindre kronor. Det är den balansgången som vi har velat ha, och därför har vi hårdreglerat detta med euro och dollar.

Jag är dock enig med Stefan: Det ska inte vara noll kronor i kassakistan. Det är inte syftet. Det kommer vi också att vara tydliga med i vår tillsyn framöver.

Stefan Ingves, Riksbanken: Cyberfrågan är en bred fråga. Det är en fråga i den finansiella sektorn, en försvarsfråga, en infrastrukturfråga med mera. Det är något som vi kommer att få leva med under många år, och det har i grunden att göra med hur staten ger sig till känna i en helt digitaliserad värld och vad andra gör i en helt digitaliserad värld. Detta behöver man säkert jobba med i många år.

Utöver det jag just har nämnt finns det också frågeställningar om vad som ska vara i Sverige, vad som ska vara utomlands och vad som redan finns utomlands när det gäller finansiella tillgångar och hur de ska registreras. Här finns det mycket viktiga frågeställningar som vi säkert kommer att ha god anledning att diskutera under många år framöver.

Detta om SSM är det svårt för mig att svara på, för jag har inte tillsyn. Men låt mig säga att jag 2006 höll ett tal där jag framhöll att det är angeläget att det finns en europeisk tillsyn. Om EU behåller sin nuvarande form kommer vi förr eller senare att få så pass mycket gränsöverskridande bankverksamhet att det inte kommer att fungera att ha regional eller lokal tillsyn när alltmer blir pan-europeiskt i en eller annan form. Detta tror jag fortfarande på. Från min egen synpunkt är det mer en fråga om när detta inträffar ur ett svenskt perspektiv.

När det gäller tillsyn som sådan tror jag att det är mycket bättre om man är långt hemifrån när man utövar den. Det finns alltid en risk för att man är lite för nära dem man ska ha tillsyn över. I det avseendet tror jag att SSM är mycket bra för Europa, helt oberoende av om Sverige går med i SSM eller inte.

Låt mig ta upp frågan om interdependens mellan banker. Redan i dag har vi regler om stora exponeringar. Det är ungefär så långt det har gått att komma när det gäller det internationella arbetet. Men det väcker bara den grundläggande frågan: bostäder och kommersiella fastigheter är säkerhetsgrundbulten i det svenska finansiella systemet. Det är detta som gör att det är så oerhört viktigt att det inte blir bekymmer på den kanten.

Om man går långt tillbaka i tiden hade vi i Sverige vad vi kallar för affärsbanker. De lånade ut pengar till företag som gör affärer. Sedan hade vi bostadsinstitut som skötte bostadsfinansiering och lånade ut till bostäder. Sedan har det under årens lopp blivit så att vi har gjort om affärsbankerna till bostadsbanker. En viktig strukturell fråga för framtiden är om detta är ett lämpligt och bra sätt att ha det. Mot den bakgrunden tror jag att det är både nyttigt och bra att det nu förs en diskussion i Sverige om hur det ska se ut med diverse

nya långgivare för bostadssektorn, förutsatt att de sköts på ett korrekt och bra sätt. Jag tror inte att det vore helt fel om pendeln svänger lite tillbaks i riktning mot hur vi hade det tidigare.

Hans Lindblad, Riksgäldskontoret: Vem bör ta ansvar när det gäller cyberhoten? MSB och Försvarsmakten har initialt tagit ansvar, och jag tror att detta är jättebra. Detta är en oerhört viktig sak. Det går hand i hand med att många myndigheter har blivit utsedda till beredskapsmyndigheter och ska rusta upp sig i allmänna lag.

Vad kan man då göra? Vi på Riksgälden är ansvariga för statens internbank. Det är en liten verksamhet som spänner över 7 000 miljarder kronor. Vi ser till att myndigheter kan betala ut pengar. Vi kommer nu i år att sätta igång ett projekt som kommer att titta på ett nytt internbankssystem. Jag kan mycket väl tänka mig att det systemet blir helt slutet inom staten. Det kanske är åt det hållet man ska gå, att man har slutna system för att öka säkerheten och förhindra intrång. Jag vill inte att de ska komma och hacka våra system eller rikssystemet, där alla pengar och betalningar samlas vid dagens slut. Det vore fullständigt förödande.

Det finns många olika saker att tänka igenom. Jag tror att de behöver diskuteras, men de kan absolut inte diskuteras i offentliga sammanhang. Man får hitta former för hur man ska prata om detta.

Vad kan man göra när det gäller bankernas sammanflätning? I krishanteringsramverket finns det regler om att den efterställda skuld som man ska ha och som man ska kunna konvertera inte får vara sådan att man skapar förluster och spridningseffekter om man skriver ned den, utan den ska helst inte ägas av andra banker. Där finns det regler och gränser. Man har försökt tänka igenom detta lite, för man ska kunna hantera en bank i kris utan att själva krishanteringen skapar spridningseffekter, vilket annars blir fallet med sammanflätningen.

Jakob Forssmed (KD): Tack för bra föredragningar! Det finns mycket intressant som man skulle vilja djupdyka i. Detta med dark pole låter till exempel som en tv-serie på Netflix i flera obehagliga säsonger.

Jag har två frågor. Den första går till Ingves och Lindblad, som båda talade lite om detta med normal räntemiljö. Ingves har under hösten i ett antal tal varit inne på att vi när inflationstrycket återkommer behöver komma tillbaka till en normal räntemiljö. Vad är det nuförtiden? Är det det som rådde före finanskrisen, eller är det något annat? Intuitivt tänker man att det som avses kanske är det som rådde tidigare, och jag tror kanske att det är detta som avses, men det blir inte riktigt explicit vad det handlar om.

Den andra frågan handlar om bolånen. Nu är detta ingen kritik mot Finansinspektionen, som ju har ett uppdrag som gäller framför allt makronivån. Regeringen gör mycket fel, men en sak som man har gjort rätt är att man har samlat ihop uppdragen som bostadsminister och finansmarknadsminister i en

portfölj. Det är klart att de makrorestriktioner vi lägger på detta för att minska utlåning också får mikrokonsekvenser som är rätt betydande. Bolund nämnde själv möjligheten till eftertanke när man ska köpa ett hus eller en lägenhet. Den är rätt stor om man inte får någon kredit. Man får gott om tid för eftertanke om man i stället drivs in i en dyr hyresrätt och inte kan bygga upp en kapitalbuffert.

Jag tycker att det är ett stort problem i dag att priset för överskuldsättningen och de risker som finns är väldigt ojämnt fördelade. Det är alltför få som betalar detta pris. Frågan går till Per Bolund, men även Thedéen kan få reflektera över detta. Vad skulle krävas av Per Bolund för att Finansinspektionen skulle kunna lätta en del på kreditriskerna?

Jag tänker på två saker där jag gärna vill ha en reflektion. Den första är förstås ränteavdragen, där Lindblad visade väldigt bra på en bild hur man kan göra för att minska risken för våra offentliga finanser, förutom att hela bolånekollektivet får bära lite mer av risken för skuldsättningen.

Den andra är att gå över till ett system där amorteringskravet riktas mot bankernas totala bolånestock, så att det blir mer attraktivt för banken att ha en amorterande kund. På det sättet frigörs utrymme för banken att ta in nya affärer. Man driver alltså fram en prissättning som gynnar amortering snarare än att lägga över det på varje enskilt hushåll.

Janine Alm Ericson (MP): Jag håller med Jakob Forssmed om att det var mycket intressanta och bra dragningar.

Jag tänkte rikta in min fråga på något som Stefan Ingves sa, att man har en tendens att rusta för det förra kriget. Även om det finns likheter mellan olika delar känns det som att många förbättringar har gjorts, speciellt för att minska effekterna, även om det kanske inte handlar om att undvika dem. Med tanke på det som Johanna Lybeck Lilja berättade för oss om hur det ser ut på den amerikanska finansmarknaden kan det väcka viss oro.

Vad är det som fattas nu i denna omgång? Ni har varit inne lite på det, men jag är mer ute efter att tänka utanför boxen. Cyber nämndes under föredragningen, och Emil ställde en fråga om det. Vi har fått bra svar när det gäller dessa utmaningar.

Jag vill återknyta till något annat som togs upp, nämligen klimat, vilket Erik Thedéen och även finansmarknadsministern var inne på. Det bra att det finns ögon på detta, men det finns också stora orosmoln, eftersom stora parter i världen inte ser det som risker över huvud taget. Min fråga är: Vad kan egentligen göras? Vi pratar om marknader som är sammanhängande och om olika delar som har ett förhållande till varandra. Går det att vi agerar, kanske inte Sverige, men Europa? Eller måste vi helt enkelt vänta in bättre ledare på andra ställen?

Jag är också lite nyfiken på den krisövning som ni berättade om. Finns det några resultat? Om inte, när kan vi förvänta oss att få det? Fanns det inslag i övningen av de nya hot som vi kan komma att se, alltså inte bara de gamla klassiska som vi har pratat om länge?

Ingela Nylund Watz (S): Tack för intressanta dragningar!

Det verkar som att vi ändå har åstadkommit en hel del under de senaste tio åren. Jag ska nöja mig med att säga det. Men det finns fortfarande en del att göra på hemmaplan, och jag har tagit fasta på två saker.

Den ena är att ni, åtminstone Riksbanken och Finansinspektionen, har riktat större fokus mot de kommersiella fastigheterna. Det vore intressant att höra några ord om detta. Hur oroliga ska vi vara – andas det 90-tal här, med tanke på hur de nu finansieras i allt större utsträckning?

Den andra frågan är ännu mer konkret. Där kanske vi från finansutskottet kan bidra – vad vet jag. Det handlar om hushållens motståndskraft. Där vet vi mycket om hur skulderna ökar, men väldigt lite på mikronivå om hur tillgångarna fördelar sig, även om man kan ha vissa aningar. Vilka effekter kan det i så fall få? Där vill ni ju ha en utredning. Hur angelägna är ni? Det vore bra för oss att veta.

Jan Ericson (M): Jag ska ägna mig åt en mer politisk fråga, nämligen ränteavdragen. Dem pratar vi om ganska mycket och ofta.

De i panelen som ägnar sig åt makrotillsyn tycker att vi bör minska ränteavdragen – det är ganska uppenbart. Jag skulle vilja fråga Johanna Lybeck Lilja: Hur ser du på detta och på riskerna med att trappa ned ränteavdragen samtidigt som vi har en stigande räntenivå? Vad kan detta få för konsekvenser, och ser du några risker med det?

Stefan Ingves, Riksbanken: Tack för bra frågor!

I dag har vi en global realränta som är negativ. Detta påverkar räntenivån i hela världen. Att vi långt in i framtiden skulle ha ett tillstånd där den reala räntan förblir negativ är svårt att tro.

Om vi tidigare sa att den penningpolitiskt satta räntan låg kring 4 procent är vår bedömning att den kommer att ligga någonstans kring 2 ½ eller lite mer under en någorlunda begränsad tidsperiod. Den allmänna räntenivån blir alltså lägre än den är i dag.

När det gäller frågeställningarna om bolån och hur det ska se ut tycker jag för min egen del att det vore djupt olyckligt om vi skulle återgå till en värld där det anses självklart att inte amortera. Det vore som att upphäva tyngdlagen eller att ge sig på att försöka att göra detta, och det brukar straffa sig förr eller senare. Cyberrisker har vi pratat om.

Klimatrisker pratade Erik Thedéen om tidigare. Det handlar framför allt om att bedöma vad som händer när klimatet ändras, om någon är mycket exponerad och om detta innebär nya och alldeles extraordinära risker som man inte har tagit hänsyn till tidigare.

En stor målsättning för krisövningen, som jag tror att vi lyckades med, var som har sagts tidigare att få flera hundra personer att prata med varandra. Detta gjorde de inte genom att sitta i samma lagerlokal någonstans i Norden eller Baltikum, utan det gjorde de från sina egna huvudstäder. Bara att åstadkomma

detta – att hantera tekniken och se till att folk var på plats – innebar ungefär ett års arbete. När det gäller krisövningens innehåll kommer det att skrivas en sammanfattande rapport som blir klar senare under våren. Men klimatfrågor var inte en del av detta, utan det var en ganska traditionell krisövning.

Det är värt att hålla ögonen på kommersiella fastigheter, men som ni kanske drar er till minnes från det diagram som jag visade tidigare är kommersiella fastigheter inte stora och utgör inte något systemhot i dagsläget. Däremot kan man naturligtvis göra betydande förluster ändå den dag räntorna stiger eller om dåliga tider kommer.

När det gäller frågeställningen om tillgångsdata vill jag säga: Ja, vi är långt efter i detta, så ju förr desto bättre.

Hans Lindblad, Riksgälden: Jag ska svara på Jakobs fråga om normal ränta. Stefan Ingves säger att den normala reporäntan är ungefär 2 ½ procent. Där kan man lägga till lite löptidspremie och lite premie mellan reporänta och bolån, och då hamnar man kanske på ett bundet bolån på en 4 procent.

Ett annat sätt att närma sig detta är att titta på vad man har för tillväxt långsiktigt i ekonomin – kanske 2 procent. Sedan tror vi på Riksbankens inflationsmål på 2 procent, och så höftar vi med lite osäkerhet och hamnar på en 4 ½ procent, kanske 5. Det är någonstans där som i alla fall jag, på baksidan av ett kuvert, skulle tippa är en normal ränta. Den är fortfarande väldigt låg i ett historiskt perspektiv, men den är dubbelt så hög som i dag.

Johanna Lybeck Lilja, Nordea: Jag har ett svar som handlar om amortering och olika åtgärder mot hushållens skuldsättning.

Vi tycker att det är otroligt välkommet med den förändrade amorteringskulturen. Det är i grunden sunt att betala tillbaka de lån man har tagit. Vi ser också sedan i höstas ett trendbrott vad gäller den andel som tar lån med bunden ränta, vilket är välkommet. Det handlar i slutändan om hur man prissätter rörligt mot bundet. Vi tycker att det är sunt och klokt.

På samma tema som jag pratade om kommer företag framöver att tvingas bli betraktade likadant i riskhänseende, och detsamma kommer vi att behöva göra med våra kunder som har tagit bolån. Beroende på hur mycket man lånade när lånet togs kommer man att hamna i en speciell riskklass, beroende på hur stor skuld man har i förhållande till husets värde och hur mycket huset är värt. Oavsett hur mycket man amorterar under lånets löptid eller om huset har stigit i värde kommer man att vara fast i samma riskklass under lånets löptid. Detta uppmuntrar inte till en sund amorteringskultur, enligt min uppfattning, och jag tycker att det är beklagligt.

Det är väldigt svårt att vara bank, men ni har varit snälla i dag, tycker jag. Ibland får vi kritik för att vi lånar ut för mycket, och ibland får vi kritik för att vi inte lånar ut till vissa personer. Min grundhållning är att man inte ska låna mer än vad man kan betala tillbaka, som jag sa förut. Det är grundprincipen.

Hushållens skuldsättning är hög. Därför tycker jag att det är fullt förståeligt att Finansinspektionen och regeringen har infört åtgärder. Men i min värld är dessa second-best-lösningar, inte optimala lösningar. Men vi vet att det blir krångligt att hålla ordning när amorteringskrav införs. En kund kan ha ett lån som inte ska amorteras alls, ett lån som ska amorteras med 1 procent och ett lån som ska amorteras med 3 procent. Sedan när kunden ska byta bank blir det väldigt mycket som det ska krånglas med.

För mig är frågan om ränteavdrag central. Man bör ta ett helhetsgrepp på hela diskussionen kring hushållens skuldsättning. Hur ska vi ha det med amortering? Hur ska vi ha det med ränteavdrag? Hur ska vi ha det med amorteringskrav? Det bör tas ett helhetsgrepp.

Erik Thedéen, Finansinspektionen: När det gäller Jakobs fråga om amorteringskrav är det en restriktion på det enskilda hushållet, men jag tycker att man måste ställa detta mot de data som finns.

Data säger att bolånen stiger med 5,6 procent även 2018. Data säger att den grupp som väsentligt har ökat sin andel av nya bolånetagare är de unga. Vi är inte helt klara med data än, men vi tror att vi ser en viss dämpning av hur mycket de skuldsätter sig. Då blir det beteendeeffekter som jag tror är långt mindre drastiska än vad du förespeglade, Jakob, nämligen att man kanske väljer att låna lite mindre och bo i en lite mindre lägenhet. Ibland tycker jag att det blir en nidsbild – att man inte kan låna alls och hamnar långt utanför staden med ett andrahandskontrakt hos någon tveksam värd. Det finns nyanser här, och jag tycker att makrodata stöder att det är viss skillnad efter amorteringskravet, som sig bör. Den är dock inte så stor som det ibland förespeglas.

När det gäller balansen mellan ränteavdrag, amorteringskrav och annat delar jag uppfattningen att det ska vara en samlad bedömning och en samlad politik, som Johanna sa och som jag och många andra har sagt tidigare. De är dock lite olika till sin karaktär, ska man veta. Ränteavdrag slår blint mot alla samtidigt. Det innebär att även hushåll som har noll risk tvingas betala lite högre ränta. Det är inget fel med det, men det har inte så mycket med makrotillsyn att göra.

Amorteringskraven har vi gjort riskbaserade, så att vi har mer amortering för dem som lånar mycket i förhållande till värdet och deras inkomst. De som inte är där amorterar väldigt lite. Det är i någon mening mer rättvist, tycker jag. Men jag är en stor vän av att försöka ändra ränteavdragen. Vi får räkna på effekterna av detta kontra amorteringskrav och återkomma i frågan.

Kommersiella fastigheter är vi absolut inte oroade över, men vi har ett mycket starkt fokus på dem. Vi jobbar internt ett helt team nu för att försöka sätta samman hur det ser ut, hur mycket man belånar sig och hur riskvikterna ser ut. Det finns all anledning att vara på tårna, men jag tycker inte att man kan säga att vi ser något slags 90-talstendens.

Vad gäller tillgångsstatistik: Ja, väldigt gärna! I det politiska system där förmögenhetsskatten togs bort tog man även bort tillgångsdata. Detta är ett

stort problem. Ofta hamnar vi i diskussioner med akademiker om att våra åtgärder är fel därför att de har tillgångar. Men det är inte viktigt, för vi vet hur dessa tillgångar ser ut. En stark önskan från min sida gentemot det politiska systemet är att sådan statistik ska införas.

Slutligen, när det gäller klimatet, tycker jag att vi kan göra en hel del. Vi gör en del i vår tillsyn, bland annat delvis på uppdrag av regeringen. Vi gör även en hel del internationellt. Jag ansvarar för en grupp inom värdepappers-tillsynen globalt för att se på om vi kan öka transparensen i bolagen så att de kan visa sitt klimatavtryck. Detta tror jag är jätteviktigt. Sverige går före politiskt här, men jag tycker att även vi tillsynsmyndigheter går före. Vi ska därför inte vara helt nedslagna, även om USA inte verkar vara riktigt på tårna just nu.

Finansmarknadsminister Per Bolund (MP): Det var många intressanta frågor.

Om jag börjar med Jakob Forssmeds fråga om bolånemarknaden, krediter och mikrokonsekvenser är det självklart att alla beslut får konsekvenser. Jag tycker att det är bra att vi har fått en sundare amorteringskultur i Sverige. Det var inte självklart. Vi ska komma ihåg att Sverige var ett land som stack ut internationellt genom att vi hade en kultur som spred sig och där man helt enkelt inte betalade av på sina lån. Nu har vi en annan kultur på plats, och det är väldigt bra.

Jag är gammal nog att minnas 90-talskrisen. Jag vet att det fortfarande i vårt samhälle i dag finns människor som sitter kvar med skulderna från 90-talskrisen. Tillgångarna är för länge sedan borta, men skulderna finns kvar. Jag vill inte att någon ska behöva hamna i den situationen i framtiden. Genom amorteringskraven och de regelverk som vi har på plats byggs det nu upp buffertar i hushållens ekonomi som gör att de är betydligt mer motståndskraftiga och klarar av att hantera störningar på ett sätt som de inte skulle ha gjort om vi inte hade vidtagit åtgärder.

Vi ska inte heller överdriva effekterna av de åtgärder som har vidtagits. När det gäller till exempel amorteringskraven räknar Finansinspektionen med att 15 procent av de nya bolånetagarna omfattas och påverkas över huvud taget. När såväl det första som det andra amorteringskravet infördes försökte vi väga detta mot effekter i resten av samhället. Till exempel gav vi en möjlighet att undanta lån för nybyggnation från amorteringskravet, just därför att det inte skulle bli en negativ effekt på byggandet. I slutändan är det upp till de banker som ger lån att välja om de vill använda sig av möjligheten eller inte, men den finns där.

Sedan var det en större fråga som väcktes av både Jan Ericson och Jakob Forssmed, om skattesystemet och om vi kan använda det i stället för att hantera risker. Jag är glad över att vi i samband med januariavtalet nu har kommit överens om att göra en större skatteöversyn där vi har möjlighet att lyfta in många olika frågor.

Ett problem med den debatt som uppstår är att man ofta tittar på en enda pusselbit för sig och gör långtgående beräkningar av vad enbart en förändring

av ränteavdragen skulle få för effekter. Det är ju inte detta som vi har för ögonen, utan tvärtom handlar det om att titta på många olika pusselbitar och få en helhet som kan få väldigt positiva effekter både när det gäller en bättre fungerande bostadsmarknad och när det gäller att hantera riskerna i hushållens skuldsättning.

Ränteavdragen skulle kunna vara en pusselbit här. Vi är inte framme och har inte bestämt att de ska vara det, men det skulle kunna bli så. Men de är inte den enda, utan de kommer att vara en del av mycket större helhet där det också finns möjlighet att kompensera hushållen i andra delar av skattesystemet, till exempel, så att de kan klara förändringen på ett bra sätt och så att riskerna i ekonomin kan minskas.

Det är dock för tidigt att här och nu bestämma exakt vilka delar som ska vara med i skatteöversynen. Vi behöver ha ett bättre underlag, och detta arbete sätter vi nu igång med på Finansdepartementet, för att vi ska få ett bra underlag för att kunna fatta beslut om en översyn av skattesystemet som leder till positiva effekter.

Avslutningsvis tänkte jag fånga upp Janine Alm Ericsons fråga om klimatrisker. Där är det fler och fler bedömare som pekar på att just hållbarhetsriskerna är en växande risk i samhällsekonomin. De har också tydliga stabilitetskopplingar. Den rapport som Finansinspektionen tog fram under den förra mandatperioden visar att det, särskilt på internationell nivå, finns tydliga kopplingar mellan hållbarhetsrisker och bevarandet av den finansiella stabiliteten.

Vi behöver arbeta med många olika åtgärder här. Vi har vidtagit åtgärder i Sverige, och nu görs stora insatser på europeisk nivå för att försöka hantera riskerna. Det handlar mycket om att få fram information så att vi kan få kunskap om riskerna och så att vi, både privata och institutionella aktörer, kan fatta välgrundade beslut. Vi ska alltså veta vilka risker vi tar på oss när vi går in i en affär. Så ser det tyvärr inte ut i dag. Ofta är riskerna dolda, och detta är aldrig bra för den finansiella stabiliteten.

Det är väl känt att man bygger upp risker om man investerar med en föråldrad analys eller en gammal karta för ögonen. Där tror jag att vi behöver öka medvetenheten och kunskapen om att vi har en ny karta. Vi har nu ett internationellt samfund som har ställt sig bakom Parisavtalet och de globala hållbarhetsmålen. Detta förändrar vilka investeringar som kommer att vara lönsamma i framtiden. Jag är oroad då jag tror att många aktörer inte riktigt har sett detta eller förstått konsekvenserna av det.

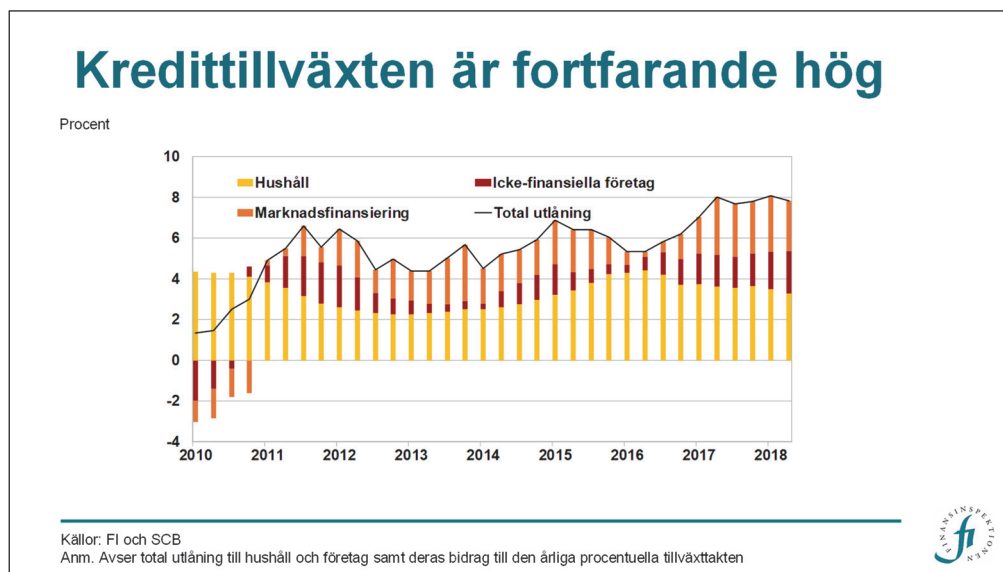
Det pågår ett arbete med att göra exempelvis scenarioanalyser av portföljer för att kunna se utvecklingen över tid och hur den matchar de internationella åtagandena, till exempel Parisavtalet, som säger att vi måste minska utsläppen och minska investeringarna i fossila bränslen kontinuerligt över tid.

Branschen själv och det som kallas Task Force on Climate-related Financial Disclosures har kommit med ett förslag om hur man kan redovisa. Detta skulle kunna göras på global nivå så att vi får ett standardiserat sätt att hantera riskerna och göra dem transparenta och tydliga. Vi har sagt att Sverige ska vara

föregångare och börja använda detta sätt att deklarerat och tydliggöra klimat-risker, men vår ambition är att vi ska hantera dessa risker på global nivå.

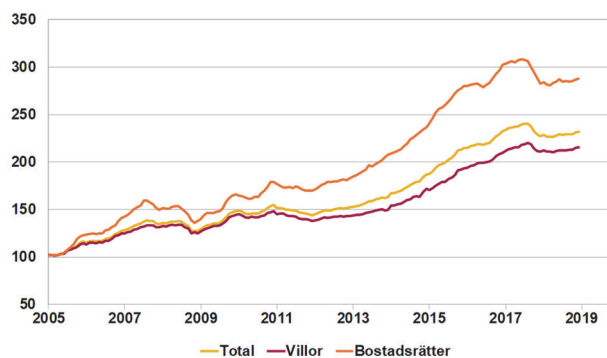
Fredrik Olovsson (S): Jag vill på finansutskottets vägnar tacka våra inbjudna talare för intressanta föredragningar och svar på våra frågor. Stort tack också till alla andra som är här och visar intresse för dessa viktiga frågor! Nu är denna utfrågning slut.

Bilder från utfrågningen

Stabilisering av bopriser under 2018

Index

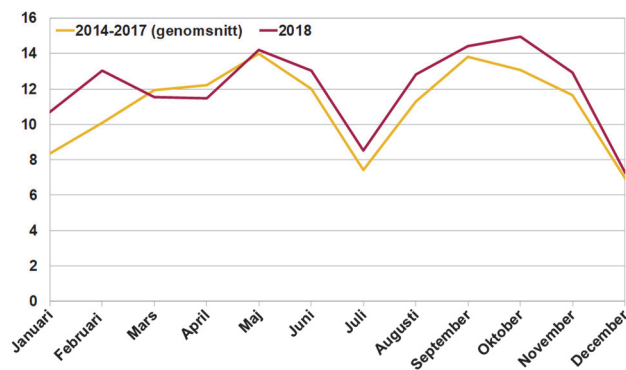

Källa: Valueguard
Anm. Säsongsrensad data

Högre omsättning 2018

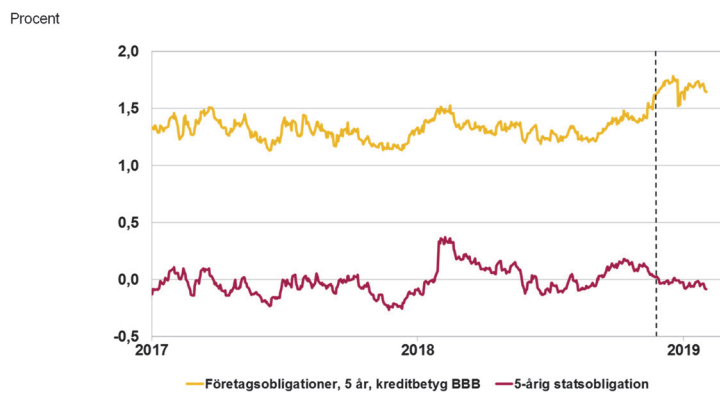
Tusental

Källa: Valueguard
Anm. Månadsvis omsättning. Totala siffror, dvs. bostadsrätter och villor, för riket

Riskpremier har stigit

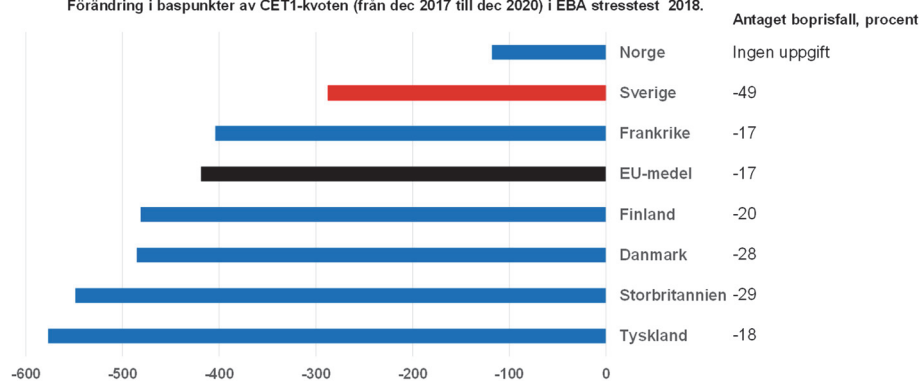
Källa: Thomson Reuters Datastream.

Anm. Företagsobligationer med kreditbetyg BBB samt statsobligation med löptid 5 år. Streckad linje motsvarar publiceringsdatum för Finansinspektionens senaste stabilitetsrapport.

Svenska bankers motståndskraft

Förändring i baspunkter av CET1-kvoten (från dec 2017 till dec 2020) i EBA stresstest 2018.

Källa: EBA

Summering

- Något dämpad kreditillväxt hos hushållen, ökad hos företagen.
- Stabiliserad bostadsmarknad med oförändrad omsättning.
- Välkommen normalisering av riskpremier.
- Tillfredsställande motståndskraft i banksektorn.

Tio år efter krisen

Finansutskottet

Erik Thedéen, generaldirektör FI

2019-02-05

Krisen visade på svagheter

- För lite kapital
Åtgärd: Krav på mer och bättre kapital (Basel 3, CRD+CRR)
- Likviditetsrisker förbisedda
Åtgärd: Krav på likviditetsberedskap (LCR)
- Systemrisker underskattades
Åtgärd: Makrotillsyn uttalad myndighetsuppgift, central motpartsclearing etablerad
- Stark koppling mellan bankproblem och statsfinanser
Åtgärd: Resolution
- Reglering och tillsyn på nationell nivå; finanssystemet på internationell nivå
Åtgärd: EBA, ESMA, Eiopa och ESRB

Utmaningar

- Gränsöverskridande banker och riskhantering
- Proportionalitet behöver få större vikt
- Finansiell reglering används för annat
- Regelarbitrage
- Kriser går inte i repris

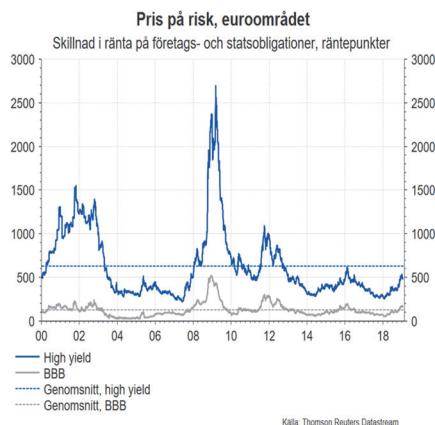

Det aktuella läget för den finansiella stabiliteten

*Hans Lindblad
Riksgäldsdirektör*

*Finansutskottet, Sveriges riksdag
5 februari 2019*

Lågt pris på risk globalt kan skapa finansiella obalanser

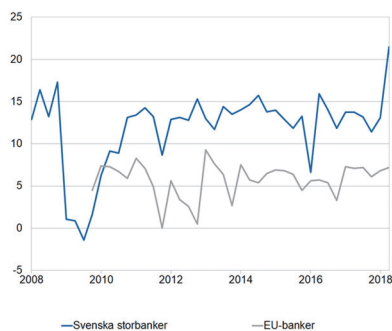
- Den finansiella stabiliteten i Sverige är god, men det finns risker och sårbarheter

Risker

- Ihållande och högt risktagande på de globala finansiella marknaderna
- Svenska hushålls skuldsättning
- Kommersiella fastighetsbolag
- Penningtvätt
- Cyberhot

Motståndskraften bland svenska banker är god

Avkastning på eget kapital, ROE
Procent

Anm: Med storbanker avses SHB, SEB och Swedbank. För EU-banker avses genomsnittlig ROE. För de svenska storbankerna ingår reavinsten från UC-försäljningen samt SEBs försäljning av dottern SEB Pension i siffrorna för det sista kvartalet; Q2 2018.
Källa: Finansinspektionen.

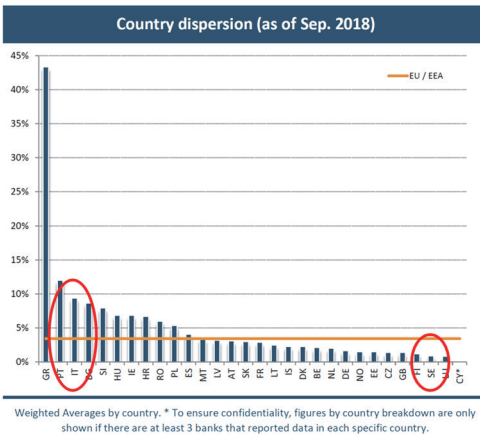
- Även problem i den europeiska banksektorn
- Dåliga lån
- Låg lönsamhet

Vi har byggt motståndskraft

- Svenska banker är bättre rustade
- Högre kapitalkrav
- Högre likviditetskrav
- Större möjligheter till skuldnedskrivning
- Bättre lönsamhet

Andel nödlidande lån hos banker i EU Q3, 2018

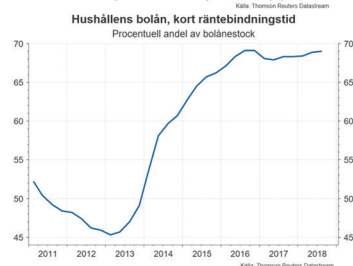
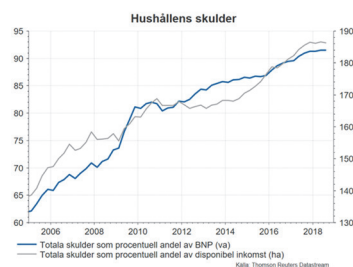
Nödlidande lån
Procentuell andel av lånestock

Källa: EBA.

RIKSGÄLDEN
SWEDISH NATIONAL DEBT OFFICE

Politiska åtgärder behövs för att minska riskerna med hushållens skuldsättning

- Höga skulder och stor andel lån med kort räntebindningstid gör hushållen känsliga
- Vidtagna åtgärder såsom bolånetak, amorteringskrav m.m. bedöms ha bromsat skuldtvecklingen
- Samlad och koordinerad diskussion behövs om hur vi bör hantera skuldsättningen
 - Ränteläget
 - Ränteavdraget
 - Beskattningen i övrigt
 - Byggregler
 - Tillgång till mark/regler för nyttjande av mark
 - Hyresmarknaden
 -
 - Fördelningseffekter

RIKSGÄLDEN
SWEDISH NATIONAL DEBT OFFICE

Sänkt ränteavdrag gynnar offentliga finanser

Val av åtgärder ger olika konsekvenser

- Låt oss grovt jämföra effekterna av halverat ränteavdrag med alternativet höjd ränta
- I båda fall är effekten på hushållens disponibla inkomster samma: - 12 mdr kr

1. Halverat ränteavdrag ➡ offentliga finanser **stärks** 12 mdr kr

2. Räntehöjning med ca 45 punkter ➡ offentliga finanser **försvagas** 11 mdr kr

Då de svenska storbankerna till stor del ägs och finansieras via utlandet kommer en betydande del av intäkterna (19 mdr) till följd av räntehöjningen att lämna Sverige.

Tio år efter finansskrisen – är regelverken effektiva?

Hans Lindblad,
Riksgäldsdirektör

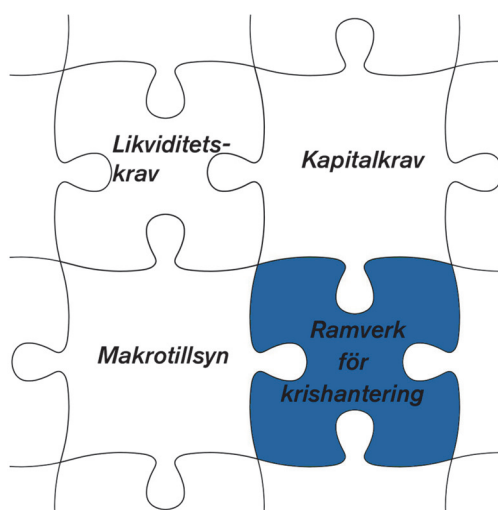
Finansutskottet, Sveriges riksdag
5 februari 2019

Finanskris är skuldcris!

Vad behövs för att förhindra kris?

- Starka offentliga finanser
- Incitament för hushåll och företag att inte skuldsätta sig för mycket
- Incitament för institutens ledningar att inte ta för mycket risk ur ett samhällsperspektiv
- Välkapitaliserade banker
- Robusta regelverk
 - Trovärdigt finanspolitiskt ramverk
 - Incitamentsriktigt skattesystem
 - Flexibel penningpolitik
 - Kraftfull mikro- och makrotillsyn
 - Incitamentsriktigt ramverk för krishantering
 - Resolutionsbarhet

Stärkta regelverk de senaste tio åren

Sverige bättre rustat för att hantera bankkriser

Insättnings-
garantin

Förebyggande
statligt stöd

Resolution/
Konkurs

Tydligare sätt att hantera bankkriser på

- Skyddar funktioner som är kritiska för finansiell stabilitet
- Skyddar insättare, statens finanser och skattebetalare
- Ägare och långivare bär förluster

Fungerar resolution i praktiken?

- Skyddar skattebetalarna - en nödvändig ordning
- Komplement till andra verktyg i en systemkris
- Resolution har genomförts effektivt i Europa
- Marknadens förväntningar om statligt stöd har minskat
- Reglerna har positiv effekt på den finansiella stabiliteten och den realekonomiska utvecklingen

Regelverket måste kunna tillämpas - arbetet fortsätter

- Bankernas balansräkningar måste anpassas
 - Avgörande för effektiv krishantering
 - Efterställda skulder säkerställer tydlig prioritetsordning mellan skuldslag
 - Centralt att bankerna börjar emittera
- Centralbankernas roll i resolution behöver tydliggöras
- Ramverk för hantering av kris i centrala motparter ej på plats

Stabilitetsläget
Finansutskottet
5 februari 2019

SVERIGES RIKSBANK

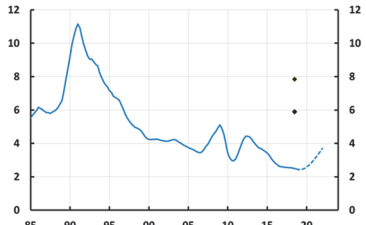

Riksbankschef Stefan Ingves

Hög skuldsättning gör hushållen räntekänsliga

Hushållens ränteutgifter förväntas öka

Anm. Ränteutgifter som andel av årlig disponibel inkomst.
Rombarna visar ränteutgifterna vid ett mer normalt ränteläge.

Källor: SCB och Riksbanken

En kombination av åtgärder behövs

- Strukturella åtgärder på bostadsmarknaden
- Översyn av skatteregler
- Ändamålsenlig makrotillsyn

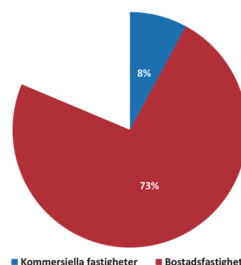

Det svenska banksystemet är sårbart

- Stort, koncentrerat och sammanlänkat
- Allt mer exponerat mot fastigheter
- Beroende av utlandsfinansiering
- Bankerna behöver därför ha tillräckligt mycket kapital och själva kunna hantera kortfristiga likviditetsrisker

Stor exponering mot fastigheter

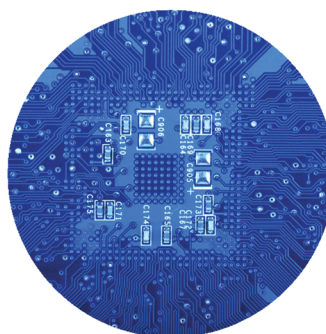
Anm. Storbankernas totala utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll, andel lån mot pant i fastighet, procent. Avser september 2018.

Källa: SCB

Ett cyberangrepp kan få allvarliga konsekvenser

- Cyberrisker innebär nya utmaningar
- Systemen är ofta sammanlänkande och beroende av varandra
- Cyberhotet är i konstant förändring

Ett betalningssystem i förändring

- Minskad kontantanvändning
- Teknisk utveckling ger nya förutsättningar
- Vad är centralbankspengar och vem ska kunna hålla dem?

Tio år efter finanskrisen

Finansutskottet
5 februari 2019

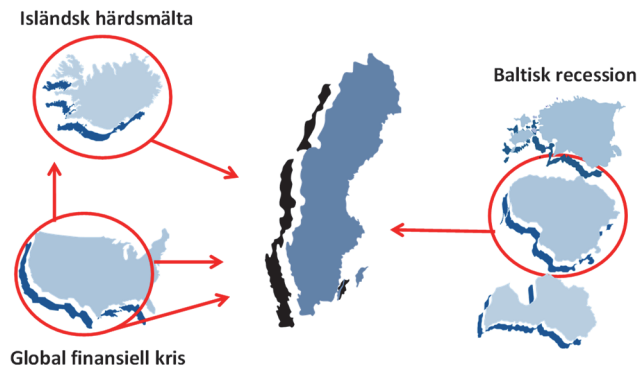

S V E R I G E S R I K S B A N K

Riksbankschef Stefan Ingves

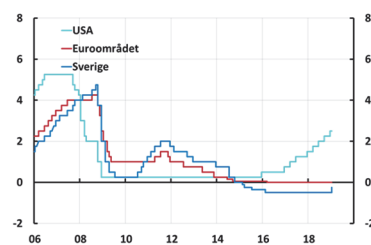
Finanskrisen gav upphov till likviditetsproblem för de svenska bankerna

Finanskrisen krävde drastiska policyåtgärder

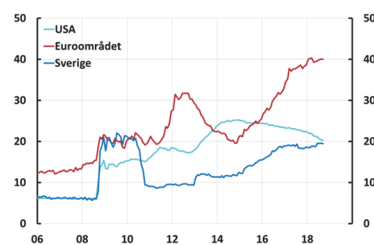
Styrräntor sänktes

Anm. USA: Federal Funds rate; Sverige: reporäntan; Euroområdet: inläningsräntan.

Källa: Nationella centralbanker

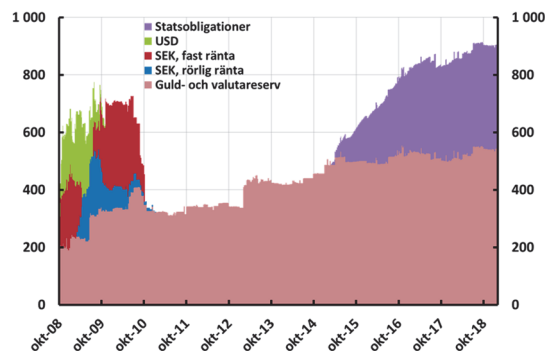
Balansräkningar växte

Anm. Centralbankers balansräkningar i procent av BNP.

Källor: Bureau of Economic Analysis (BEA), Eurostat och nationella centralbanker

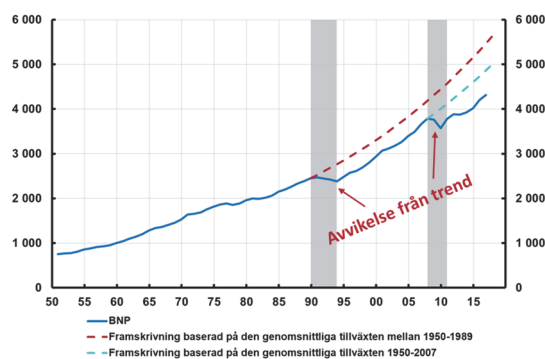
Riksbankens balansräkning växte kraftigt

Anm. Riksbankens extraordinära utlåning, valutareserv och obligationsköp. SEK, mdr.

Källa: Riksbanken

Finanskriser är kostsamma – viktigt med robusta regelverk

Anm. Miljarder kronor.

Källor: Macrobond och Riksbanken

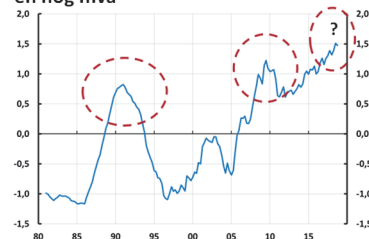
Mycket har gjorts

- Nya internationella institutioner
- Makrotillsyn – nytt politikområde
- Nytt landskap av regleringar:
 - Mer och bättre kapital
 - Likviditetskrav
 - Resolutionsramverk
 - Systemviktiga banker
- Finns dock alltid en tendens att "rusta för det förra kriget"

Indikationer på att Sverige är mer sårbart nu

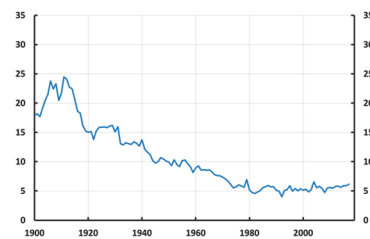
Indikatorn för finansiell sårbarhet är på en hög nivå

Anm. Index. Indikatorn baseras på trendavvikelse i tre underliggande variabler: utlåning till hushåll och företag i förhållande till BNP, reala huspriser samt förhållandet mellan icke-stabila och stabila finansieringskällor för den svenska banksektorn. Högre indexvärde indikerar högre finansiell sårbarhet.

Källor: SCB och Riksbanken

Bankerna har lite eget kapital

Anm. Procent. Eget kapital i relation till totala tillgångar, svenska banker.

Källor: Hortlund, Do Inflation and High Taxes Increase Bank Leverage?, SSE/EFI Working Paper Series in Economics and Finance, No 612/2005, November 2005, SCB och Riksbanken.

Mer behöver göras

- En kombination av åtgärder behövs för att hantera obalanser på svensk bostadsmarknad
- Bankernas eget kapital bör öka och de bör hålla tillräckliga likviditetsreserver
- Regularbitrage mellan länder bör undvikas
- Viktigt att valutareservens storlek är tillräcklig vid nästa finanskris
- Riksbanken har en naturlig roll i det förebyggande krisarbetet – inte bara i kris

Nordea

Tio år efter finanskrisen - är regelverken effektiva?

Öppen utfrågning FiU

Johanna Lybeck Lilja
2019-02-05

Stärkt reglering ger starkare banksystem

- Stärkt reglering
 - Tidigare reglerade företag och aktiviteter
 - Fokus: Kapital, likviditet och skuldsättning
 - Nya aktörer och aktiviteter
- Stärkt tillsyn
- Starka banksystem i Norden
 - Värdet av den implicita garantin minskat från 250 räntepunkter till 25
 - Även AUS och CAN

2

Nordea

Men....

- Detaljreglering medför
 - Ökade kostnader
 - Ökad risk för överlappningar och luckor
- Aktiviteter flyttar
 - Finansiell handel
 - Nya aktörer erbjuder finansiella tjänster
 - Mer diversifierat och konkurrenskraftigt finansiellt system eller nya former av koncentration och systemvikt?
 - Effektivitetsvinster eller kostnadsfördelar genom lägre regleringskrav?
- Framtiden
 - Marknadslikviditet i nästa kris?
 - Riskbaserade krav
- Banker i skärningspunkt mellan reglering, kunder och aktieägare
 - Iterativ process

3

Nordea

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning	
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015	
2015/16:RFR3	FÖRSVARSKOTTET Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor	
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015	
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015	
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015	
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskatteshöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter	
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna	
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön	
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016	
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning	
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation	
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film	
2015/16RFR18	UTBILDNINGSUTSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen	
2015/16RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige	
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015	
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016	
2015/16RFR22	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist	
2015/16RFR23	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets seminarium om cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik	
2015/16RFR25	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om piratkopiering och andra rättighetsintrång på den digitala marknaden	
2015/16RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansieringsmodeller för transportinfrastruktur	
2015/16RFR27	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om familjerätten är i takt med tiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET It-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av den nya fastighetsmäklarlagen	
2016/17:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 27 september 2016	
2016/17:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Forskarskolor för lärare och förskollärare – en uppföljning av fyra statliga satsningar	
2016/17:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 15 november 2016	
2016/17:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsams fortsatta utveckling - nästa steg	
2016/17:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket	
2016/17:RFR8	SKATTEUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Konkurrenskraften hos svenska multinationella företag i ljuset av nya regler inom internationell beskattning	
2016/17:RFR9	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om marknadsföring i sociala medier	
2016/17:RFR10	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar 2010–2012	
2016/17:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om Skattereformen 25 år – dess historia och framtid	
2016/17:RFR12	KULTURUTSKOTTET Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med inriktning på barn och ungdomar	
2016/17:RFR13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 14 mars 2017	
2016/17:RFR14	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets offentliga utfrågning om kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården	
2016/17:RFR15	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens public service	
2016/17:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om ett ökat kollektivt resande för framtiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR17	CIVILUTSKOTTET Offentlig utfrågning Riktvärden för trafikbuller	
2016/17:RFR18	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om åtgärder för lägre sjukfrånvaro och om hanteringen av regionala skillnader i sjukförsäkringen	
2016/17:RFR19	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2017	
2016/17:RFR20	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om it-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR21	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om framtidens innovations- och entreprenörsklimat	
2016/17:RFR22	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den finansiella stabiliteten den 13 juni 2017	
2016/17:RFR23	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om statens idrottspolitiska mål med inriktning på barn och ungdomar	
2016/17:RFR24	SKATTEUTSKOTTET Skatter som drivkrafter för företags lokalisering	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksrevisionen - en del av riksdagens kontrollmakt	
2017/18:RFR2	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 28 september 2017	
2017/18:RFR4	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om barns skuldsättning	
2017/18:RFR5	SOCIALUTSKOTTET Samordnad individuell plan (SIP) – en utvärdering	
2017/18:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om internationell handel	
2017/18:RFR7	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens spelpolitik	
2017/18:RFR8	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansiell stabilitet och makrotillsyn den 23 januari 2018	
2017/18:RFR9	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering	
2017/18:RFR10	SOCIALUTSKOTTET Personlig assistans – effekter av rättsutvecklingen	
2017/18:RFR11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Forskarhearing om nya svenskar och demokratin	
2017/18:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 6 mars 2018	
2017/18:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan – flytande, gasformiga och elektriska drivmedel inom vägtrafik, sjöfart, luftfart och spårbunden trafik	
2017/18:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om konkurrens på lika villkor inom luftfarts- och åkerinäringarna	
2017/18:RFR15	UTBILDNINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om trygghet och studiero i skolan	
2017/18:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Järnvägstunnlar och skogsbilvägar – en uppföljning av klimatanpassningsåtgärder för infrastruktur	
2017/18:RFR17	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2017	
2017/18:RFR18	FÖRSVARsutskottet Försvarsutskottets offentliga utfrågning om cybersäkerhet	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2017/18
2017/18:RFR19	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2018	
2017/18:RFR20	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Regeringens resultatredovisningar i ett 20-årigt perspektiv – utgiftsområde 8 Migration	
2017/18:RFR21	Seminarium om Agenda 2030	
2017/18:RFR22	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning med anledning av Riksrevisorenas årliga rapport 2018 och Riksrevisionens uppföljningsrapport 2018	
2017/18:RFR23	KULTURUTSKOTTET Öppet seminarium om Efter #metoo – hur går vi vidare?	
2017/18:RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Studie- och yrkesvägledning i grundskolan och gymnasieskolan – en uppföljning	
2017/18:RFR25	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om fossilfria drivmedel för att minska transportsektorns klimatpåverkan	
2017/18:RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om anpassning av väg och järnväg till ett förändrat klimat	

2018/19:RFR1

FINANSUTSKOTTET

Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 8 november
2018